

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

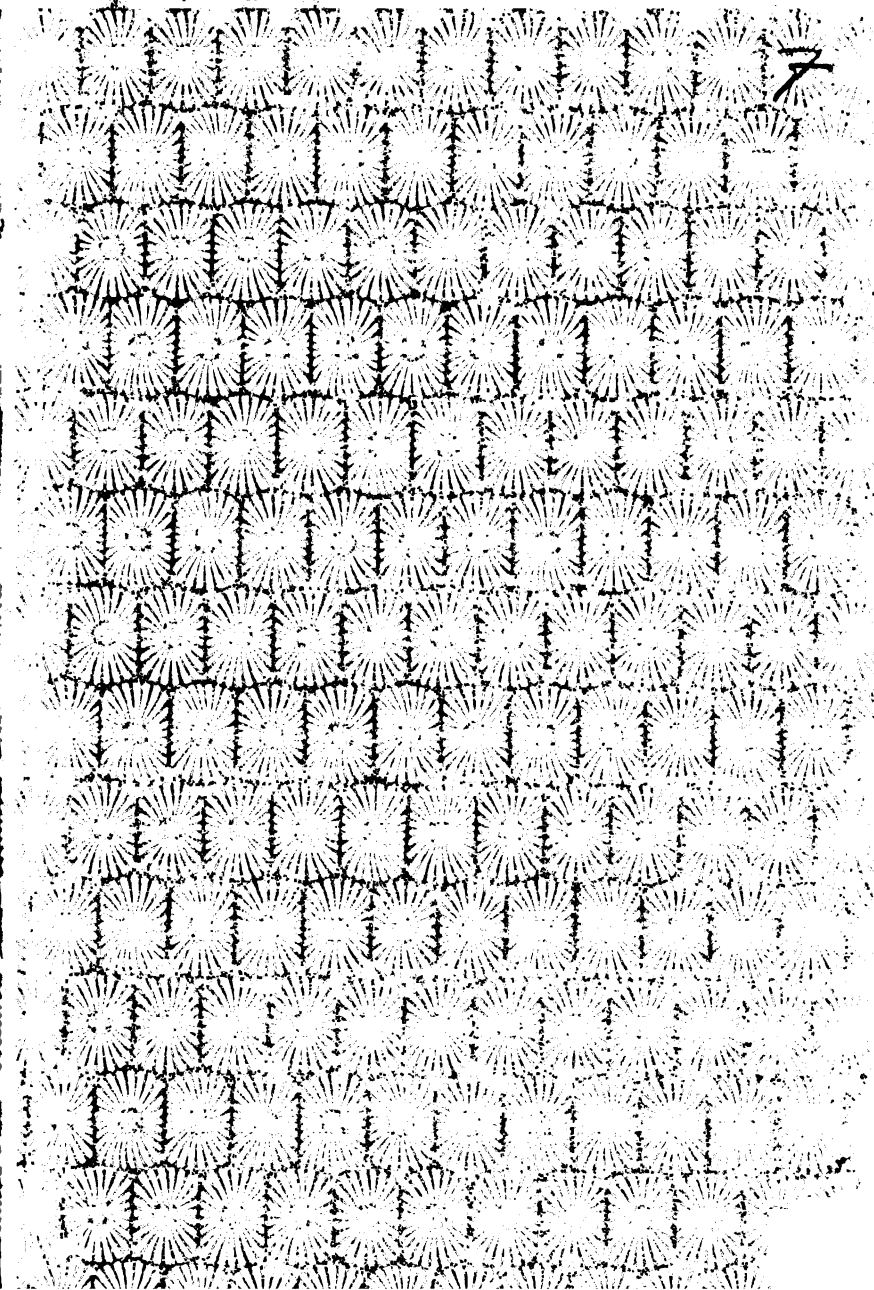
891.868
W787dv

A 878,777

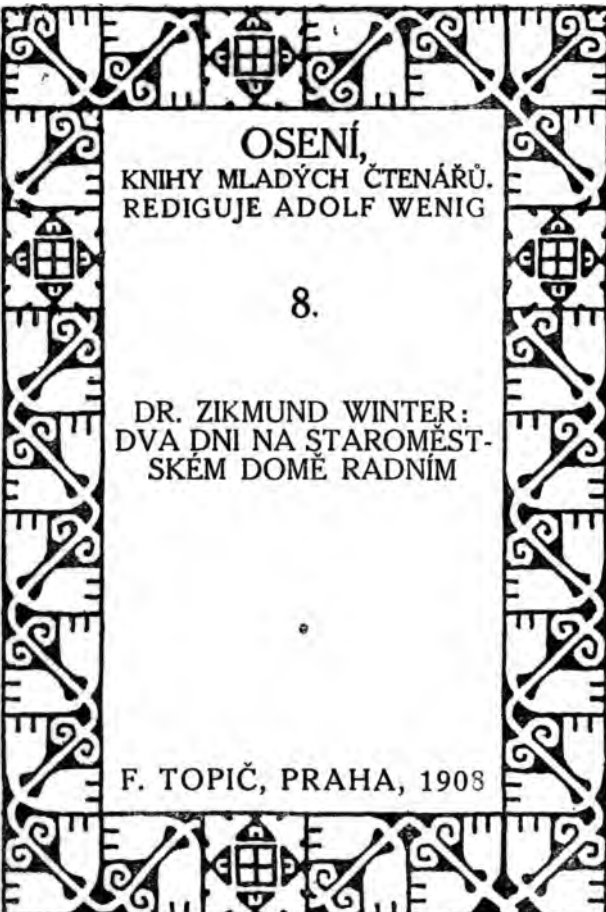

7

OSENÍ,
KNIHY MLADÝCH ČTENÁŘŮ.
REDIGUJE ADOLF WENIG

8.

DR. ZIKMUND WINTER:
DVA DNI NA ŠTAROMĚST-
SKÉM DOMĚ RADNÍM

F. TOPIČ, PRAHA, 1908

DVA DNI NA STA-
ROMĚSTSKÉM DO-
MĚ RADNÍM

•

MLADÝM I STARÝM
VYPRAVUJE
DR. ZIKMUND WINTER

≡

•

F. TOPIČ, PRAHA, 1908

891.868
W 787dv

TISKEM „UNIE“ V PRAZE.

12.64286-173

I.

a dvůr hospody u Tří bab na Uhelném trhu vstoupil z dveří hostěnice tenký mužíček a točil se jako čamrda, volaje, kde vězí vozataj z Rakovníka, kde vězí.

A v okamžik vyšel z konírny vozataj z Rakovníka, očí ospalých, jakkoli se již dobře mohl prospati, bylo sic ráno, ale nikoli nejrannější. Byla skoro čtrnáctá hodina česká, čili brzy osmá německá; arci ten den dubna měsíce byl kalný a sám dosti ospalý. Tenkého mužíčka zdvořile pozdravil vozataj:

„Zdař Bůh, Vaše milosti, pane písaři!“

„Pivo jsi dovezl z Rakovníka bez ourazu?“

„Dovezl, sudy jsou čistě obloženy chvoji.“

„Tedy pozoruj, tu máš list, vidíš, dobře spečetěný, ten odevzdáš panu Adamu Šternberkovi a v domě páně složíš největší sud. Druhý menší odvezeš panu podkomořímu Trčkovi z Lípy. Dva nejmenší dovezeš císařskému rychtáři staroměst-

skému a primasovi, ale tomu teprv odpoledne, až zvíme, kdo dnes primasem zvolen. To ti v poledne povíme. Tu máš listy k těm pánům, neztrať jich, nepopleť jich!“

Zatím, co vozka rakovnický skládal dopisy k mocným pánům do svých obširných škorní, vyvalil se z hostěnice tlustý muž v obdloužné šubě, s kordem, s krejzlem pomačkaným a kloboukem nešvarně nataženým:

„Mistře Danieli, už čekám, čekám, nejdeš mi dlouho!“ vytýká tenký tlustému.

„Nu, toť jsou škudrlunky, kam pak spěcháš? Kdyby mi včera třebaš na cestě byl někdo pověděl, že dnes na rathouze mají volby a sázení nových konšelů, byl bych se byl vrátil domů. Takhle jsme se hnětli a tloukli ve voze celý den až do večera a teď můžeme dva dni sedět a ležeti v hospodě; či doufáš, že nás konšelé dnes před sebe pustí a poselstvo naše vyslechnou?“

Písař, soukaje si narudlou bradku, pravil, že nedoufá, že to nemožná.

„Tak co učiníme?“ vpadl rychle malíř Daniel.

„Podíváme se na slavnost!“

„To jsou hloupé škudrlunky!“

„Nejsou,“ bránil písař, „kterak slavnost obnovy u nás se děje, to víme, pan podkomoří přijíždí ročně z Prahy, volí vás konšely, obec zaplatí 30 kop, s pánem projíte a propijete při nejmenším taky 30 kop, a je hotovo. To víme, ale kterak na Starém městě posazování jsou novotní konšelé, tos neviděl, já též ne; bude to asi po-

dívání hodno, Staroměstští mají přednost a právo, aby je posazovali na místě králově nejvyšší tři ouředníci, to bude slávy. Když už tu jsem, podívám se tomu. Ty čín, co víš! Zdař Bůh!“

A rakovnický písař již odcházel do ulice tak chutě a mrštně, že div přes vlastní kordisko neupadl.

„Huj, huj, počkej,“ volal dobráckým hlasem tlustý malíř, „letíš jako bláznivá frčka, vždyť já jdu taky, co bych tu dělal.“

Oba vyslaní rakovničtí — jeden drobným krůčkem, druhý vážným, těžkým chodem — kráčeli mimo uhelnou boudu, která dnes pro slavnost zavřena, zahrnuli do ulice Konešovic, kdež písař smeknutím vysokého klobouku svého učinil poctivost paní Anně Veleslavince, kteráž vykládala na okno svého krámu všeliké drobné knížky a noviny. Písař rakovnický zastaviv se, v rychlosti se ptal po zdraví pana Adama z Veleslavína, projevil podstatně paní Anně, kterak všichni v Rakovnici nad předčasnou smrtí malinké dcerušky její pocítili srdečné utrpení. Paní Anna fěrtochem si utírajíc oči, pravila, že její pan manžel jest od rána na rathouze.

Jak se oba Rakovničané uhnuli od domu Veleslavínského tiskárny k rynku, již doslýchali hlahol zvonů týnských, vážný, slavný hlahol kovových hlasů, přerývaný drobnou střelbou z pušek. Všedše úzkou uličkou do rynku, spatřili husto lidí jen u radního domu, a bylo v těch lidech víc mužů nežli ženské tváři. Podál rathouzu bylo velmi prořídlo, tu nestáli zevlové, tu život městský šel

svým chodem, lidé posedali v krámech pod lou-
běmi i na rynku; u kašny stáli kolečníci, hotovi
sloužit s kolečky svými či trakaři, a lidé rozma-
nití pocházeli semo tam za svými potřebami.

Zvony týnské přestaly hláholiti. Z radniční
věže ozval se cymbál, zavěšený pod stříškou na
trámech, ven číhajících. Bylo viděti hlásného, an
kladivem tepe v cymbál osmkrát. Osm hodin na
orloji pod střechou věže. Dole na orloji Staro-
českém bylo němo. Tu se hodiny neozvaly, pa-
náčkové se neukázali, smrt se kosou neoháněla,
maňásek netroubil. Stroje polámány, zaprášeny.

V tom ozvou se nahoře na věži dva libo-
zvučné hlasy trub.

„To jsme přišli na konec,“ praví písař nevěle,
skoro zlostně, „je to těžko dostat tebe z postele.“

„Škudrlunky! To není konec, to by byli za-
čali o půlnoci,“ odsekl malíř.

„Kolikrát už troubili ti pozaunáři nahoře?“
ptá se písař mosazníka v prvním, krajním krámě
u orloje.

„Trvám, že po třetí.“

„Vyjasnila se tvář tenkého písaře. „Toť se
snadno vypočte, dokam slavnost obnovy došla,“
pravil, „poprv pozaunáři troubí na pány z Hradu,
toť jako u nás nejprv troubí na příchod podko-
mořího; podruhé troubí u nás na odchod pánů
z kostela; to bude tady také tak; potom se troubí
na staré konšely, když se vzdávají svých úradů
Tož chutě do rathouzu, zmeškáno málo, řeč před-
ního písaře Karchesiusa, když pány vítal, bych
byl rád slyšel, již neuslyším.“

„Huj,“ odvece tlustý malíř, „bezpochyby tlachá jako ty, když vítáš podkomořího. Všichni písaři při té příhodě slavné oznamují velikou radost nad tím, že pán Bůh v dobrém způsobu zdraví pana podkomořího do radního domu doprovoditi ráčil, ale u sebe si přejí, aby byl raději sto mil daleko, neboť jeho milá návštěva stojí sílu peněz, a důchody městské jsou hubené.“

Písař neposlouchal rouhavého malíře a vrtal se v dav, aby cestu si proklestil do radního domu. Uzkou mezerou za ním provlékal malíř své obširné břicho.

Ve vratech, sličným větrovým kamenným zdobených, stálo pět městských drábů s písařem rychtářským, který ihned se s písařem rakovnickým vítal jako starý známý.

„Bonum mane, domine Šimon, bonum mane, domine Johannes!“ volali na sebe navzájem. A písař Johannes radostně zdvihl do výše palcát dřevěný, pěkně řezaný, který jakožto znamení policejní moci, držel v hrsti.

Když písař rakovnický Šimon představil tlustého konšela Daniela z Rakovníka, rychtářský písař vpustil oba hosty do domu, ba provodil je ochotně. Šimon Zlutický vypravoval písaři rychtářskému, že jsou zase do Prahy vysláni od své obce, aby páni Pražané nepřekáželi vobzbě hořkého piva rakovnického.

„Dnes nebudete moci jednati, teď je slavnost obnovy, potom svačina, po obědích schůze řemesel, potom s počty obecními stráví se ostatek

dne, dnes nic, nazejtří spíše,“ oznamoval rychlo-
mluvný písař rychtářův.

„To víme“, odyce Daniel malíř, „ale v domě
zůstaneme, náš pan Šimon by se rád poučil, podívá
se tomu, kterak to tu děláte, a já“ — při tom
zamhoural očima tak, že se mu v masné tváři
propadly, „já, když se mi tu steskne, vyjdu, abych
ožil, okřál; kde tu nejbliže máte dobré rýnské
na čepě?“

Písař Johannes pověděl, že tuhle naproti u Vi-
límků, po osmi bílých penězích žejdlík, výborné
víno, a bylo znáti, že ho sám již dnes drobiček
okusil.

Vyslanci rakovníčtí dostali se do hustšího
davu teprve na posledních schodech, jež vedly
k veliké, obšírné předsíni čili mázhauzu, kdež ko-
nána slavnost sázení konšelského.

Daniel malíř se netlačil a stanul; bylo uctivé
ticho, tedy dosti dobře doslychal, co se hovoří.
Písař jako nebozizek vevrtal se v husto mužů,
pražských měšťanů, a ocitl se za chvíli na
mázhauze, k jehož zdi přilnul. Odtud viděl všecko
a ovšem i slyšel.

Viděl vzácné pány tři, kteří seděli na pol-
štářích aksamitových vedle trůnu, pod hedvábnými
nebesy postaveného a prázdného. Něco se
lesklo na sedadle; Šimon se nedomyslí, co by to
bylo.

Naproti pánům a proti trůnu stálo osmnácte
stolic, na nichž neseděl nikdo, ale po obou kon-
cích těch stolic stály hromádky mužů v černých
a tmavých aksamitových šubách, některý jen

v lehčí sukni bez kožešiny, ale všecko v aksamitě a svátečně. Poznal rakovnický písař ihned, že to staří konšelé, kteří ze svých stolic vyvstali a poděkovavše se, byli s úřadu složeni. Stáli tváří k zástupcům královským a zády k Šimonovi.

Na stoličce devatenácté, která byla málo opodál, seděl císařský rychtář, jež Šimon znal.

Pod vysokými špičatými okny nejzáje seděli mužové stejně vážně po měšťansku oděni. Šimon spočítal jich do patnácti a hádal, že jsou to obecní staří, kteří vlastně všecku obec zastupují a od ní hovoří. Od nich polokruhem až k písaři rakovnickému a ke schodům i na schodech tiskli se měšťané staří, mladší, nejmladší, šediví, plešatí i vlasatí a se kšticemi do čela sčesanými, někteří velice bradatí, jiní zase zhola bez vousů, ten onen s frňousy pod nosem, které trčely na dvě strany jako dvě dýky.

Šimon právě se byl ke zdi postavil, když urozený pán v černém kabátci, zlatými šňůrami pošítem, a v modrém sametovém plášťiku dokončil řeč. Šimon poznal pana Adama Šternberského, hofmistra králova. Na slova pánova vybral se jeden z hloučku stojících konšelů starých a popořed k panu Šternberkovi poklonil se všem třem zástupcům královým a poklonil se do třikráte.

Pan hofmistr šel k trůnu, z jehož sedadla vyzdvihl něco chřestivého. Byly to klíče města a zlatá pečeť staroměstská na zlatém řetěze. Pan hofmistr jmenem královým dal řetěz na hrdlo muži, jež tím stal se prvním konšelem staroměstským, primasem či primatorem. A ten se zase třikráte

poklonil jako prve. Pak usedl na první krajní stoličce.

Zatím dotlačil se i malíř Daniel na mázhaus a stanul při Šimonovi, těžce dmýchaje, neboť v obsírném mázhausu byl vzduch těžký a hustší o to, že konšelé z uctivosti k pánům dali nakouřiti síň hřebíčky, jalovcem a pižmem.

Jmenování ostatních sedmnácti konšelů šlo rychle před se. Šternberk četl jména ze škartice, muži v šubách vystupovali, klonili se a usedali po řadě na stoličce. Mezi předními asi čtvrtý v řadě byl knihtlačitel Adam z Veleslavína, muž vážného vzezření, bystrých očí, brady i vlasů hodně našedivělých, nač Šimon zvlášť upozorňoval Daniele.

Tím pořádkem, jak konšelé zasedli, budou se také střídati v úřadě purkmistrovském. Pozoroval Šimon, že jen dva ze starých nebyli zvoleni nově; ti dva nahrazeni dvěma muži, kteří vystoupili ze stolic obecních starších. A v malé chvíli usedli oba konšelé bývalí a již nezvolení mezi obecní starší na uprázdněná místa.

Když pan Šternberk jednoho z konšelů volal jménem Vodička z Vasserštejna, pravil malíř Daniel písaři:

„Škudrlunky, taky jedna česká opice, neumí německy a slove z Vasserštejna.“

Písař úzkostlivě mrštil okem sem a tam, neslyší-li někdo té urážky. Neslyšel, neboť již hřmotně vstávali konšelé a jali se říkati přísahu Bohu, všem svatým a králi, že budou vésti obec spravedlivě. Přísahu říkali sborem, a když vyřekli, jeden po druhém kladl prsty na kříž, jež před

trůn přistrčil i se stolkem přední písař městský Karchesius. Ten pak rozdával nově zvoleným konšelům hůlky stříbrem okované, což neodbylo se beze šumu. A do toho šumu s věže zaznívalo troubení pozaunárů na nové konšely. Donikalo do síně jen tlumeně.

Začal mluvit jiný z urozených, nádherný pán, mající na prsou znak tovaryšstva zlatého rouna; prvním slovům jeho nerozuměti, když šum se uklidil, pronikla slova napomínavá:

„Jeho milost císařská, pán náš nejmilostivější, má otcovskou péči o celou obec Starého města a proto chce, abyste vy, nově posazení, dávali sami na sobě dobrý příklad, abyste drželi staré náboženství, abyste schůzek pikartských ani jiných kacířských netrpěli, abyste do chrámu Páně chodili před jinými, abyste svátky světili, posty drželi, obřady, od předků nařízené, zachovávali, při processích, abyste bývali přítomni, do rady se časně a pilně scházeli každodenně, abyste náležitě a spravedlivě soudili, chudému i bohatému, což nejvyšší váš rozum stačiti může, k právu dopomáhali, v soudech abyste nečinili bezpotřebných odkladů, abyste si v řeč nevskakovali a byli svorní. Také Jeho milost císařská i vyšší stavové těžce nesou, že bývají po ulicích všude haldy bláta a hnojů, zvláště před pivovary, proto Jeho milost císařská nařizuje vám, abyste teď na jaře pro zachování dobrého povětří hnoje dali voziti do řeky, sic je strach, že zase pán Bůh všemohoucí pro hříchy naše pošle na nás ránu morovou, též nařizuje, abyste dávali sbírat po městě mrchy a nicméně,

kdež by pohodný viděl vepře, že v stružkách uličných se brodí a smrady z nich vyzdvihuje, aby ho zajal. Též Jeho milost císařská těžce nese, že nemocní žebraví povalují se u kostelů a na mostě na peřinách a na slámě, takže panstvu a dvořanům pro ošklivost tu choditi a jezdit se stýská. Také není Jeho milost císařská spokojena s nesmírnou drahotou řezníků, pekařů a sládků. Ukládá vám, abyste nedopouštěli chudý lid odírati těmi řemeslníky. Naposled Jeho milost císařská žádá, abyste jí v nutných potřebách založili 4000 zlatými rýnskými, kterýž dluh se vám, jak obyčejně, pojistí úpisem.“

Pán umlkl, usedl. Po tvrdém usečném hlase a pyšných pohybech jeho bylo poznati vysokou a hrdou mysl urozeného pána. Šimon se ptal ve svém okolí, kdo že to. Odpovídali měšťané, že nejvyšší purkrabí pan Vilím z Rožmberka.

V tom vstává primas a prosí uctivě, aby směli konšelé u přítomnosti urozených pánů vzíti potaz mezi sebou a uvážiti odpověď.

Urození svolili, a konšelé vyvstavše ze sedadel přihnuli se k obecním starším a sestrkovali hlavy tam pod špičatými okny v koutě. Porada netrvala dlouho. Konšelé vrátili se k svým místům a primator prosil urozených pánů, smí-li ode všech konšelů i od obce dáti odpověď. Páni mlčky kynuli, a primas promluvil, že konšelé jsou vděčni z napominání Jich milostí pánů a z péče Jeho milosti císařské o toto město.

„Žádáme za to pána Boha,“ pravil, „aby k našemu potěšení Jeho milost císařskou za pro-

dlouhá léta ve vinšovaném dobrém způsobu zdraví zůstaviti a jemu nad nepřáteli vítězství dáti ráčil. Slibujeme, že budeme míti dobrý pozor na povolání své a hroznou přísahu, chceme rádi obecného dobrého vyhledávati. Při tom prosíme, aby Jeho milost císařská ráčila pomysliti na prostředky, jak staviti loupeže a vraždy, které provozují banditové z Vlach, při dvoře se zdržující; takový vezme 10 tolarů a zabije člověka; jsouce z peněz najati, banditové lidem o zdraví usilují, jakž toho mnozí příkladové ukazují.“ Na konec primas oznamoval hlasem měkkým, uctivým, že stran půjčky, které císař žádá, vnesou konšelé na obec a vše uváží, ale upozorňuje, že už mnoho půjčili, sami že jsou v nemalých, ale velikých dlužích, a časy že jsou zarmoucené. Prosil, aby urození páni zůstali tomuto městu laskavými patrony.

Rytíř zlatého rouna Rožmberk i oba urození pánové podali primasovi ruku, a byla ceremonie slavnostní skonána.

Ale konec slavnosti nebyl. Bylo pozorovati, kterak uctivě císařský rychtář a primas urozené pány z Hradu pobízeli do radní síně, jejíž dvěře, železem pobité a na ozlacených rukávech zavěšené, přední písař Karchesius otevřel do kořán.

Zatím, co hromady měšťanů zvolna se hrnuly se schodů dolů, zvědavý písař rakovnický přitočil se blíže ke dveřím radní síně. Zasnivil mu odtamtud z pološera bíle prostřený obdlouhý stůl, a na něm zaleskla se hromada cínových talířů schystaných k hostině. Na prostoře mezi talíři spatřil

pisař rozházené květy a mladé zelené listí i je-
hnědy jarní. To se mu líbilo a radil mistru
Danieli, aby to dělali doma o hodokvasu ta-
ké tak.

Daniel malíř však měl jiné starosti. Chtěl vě-
děti, kdo je onen urozený pán, který teď vchází
do radniční síně, po rytířsku se nese, ale tvář má
vyzáblou, jako by týden jedl koudel.

„Toho znám, to vím z loňska, když jsme tu
byli s panem primasem naším, to jest císařský
hejtman staroměstský.“

„A nač, prosím tě, mají tu hejtmána, což ne-
stačí rychtář císařův, proč ještě nad to hejtman
císařův?“

„Tot jen v Pražských městech tak; vsáktě
Pražané mají z toho malou radost, místo jednoho
hlídače, jako hlídá v městech venkovských, mají
v Praze dva hlídače, císařův rychtář hlídá kon-
šely při soudech, hejtman je hlídá při všem ostat-
ním hospodářství; tak uloženo po nezdařilé bouřce
r. 1547 proti králi Ferdinandovi.“

Zatím co to pisař mrštným jazykem vykládal,
žena hospodáře rathouzního vyšla s dvěma slou-
hami, všecko pěkně bílými oplecky a fěrtochy
oděnými; na mísách velikých okrouhlých nesly
pečitě krmě studené; teď si všimli oba Rakovni-
čané, že jest otevřena rystkomora městská č
zbrojná síň, a nahlédše do ní, spatřili mimo sklac
mušket a náprsních plechů i přilbic dosti obšírné
dva soudky s čepy, u nichž se otáčeli nějakí slu-
žebníci a nalévali do sklenic a stříbrných koflíků
víno bílé a rudé.

Daniel malíř netrpělivě tahal písaře, jenž vnikl do komory, za dlouhou svrchní sukni a když ho vytáhl, pravil mrzutě :

„Všecka ti čest, pane Šimone, jsi náš jurista, naše pravá ruka, ale abych k vůli tobě čil tady cizí krmičky a měl při tom sucho v hubě, toho neučiním, nepůjdeš-li, odejdu sám!“

Na schodě potkali se s mladým bakalářem, s nímž se dali hned do srdečného vítání.

„Zdař bůh, kraji milý, kam se ženeš?“ ptal se Daniel přichozího.

„Aj, milý pan bakalář Gryllus, kdož by se ho tu nadál?“ diví se písař Šimon, „já mněl, že jsi na škole malostranské!“

„To jsem, a jdu sem s verši, napsal jsem gratulaci nové radě, rád bych přišel dřív než jiní (do ucha přišeptl Danielovi) kápne nějaký tolárek, co děláte dobrého v mé patrii, v mém rodném Rakovníce?“ doložil nahlas.

Než mohla rakovnická deputace rakovnickému rodákovi Cvrčkovi z Gryllova odpovědět, bylo jí ustoupiti stranou ke zdi, neboť přihnalo se na schody jako stádo dupajíc a hlučíc všecko studentstvo ze školy týnské s učiteli svými, s nimiž Gryllus se přátelsky pozdravoval. Žáci brali se vzhůru na mázhauz, aby zazpívali vzácným hostům umělou kantaci.

A sotva že zmizeli i s básníkem Gryllusem, objevil se dole u schodu rektor vysokého učení, mistr Bacháček, ve fialovém taláru misterském, maje těže barvy biret hedvábný na hlavě již silně prokvetalé. Dobrácká tvář jeho usmívala se, když

poznal rakovnického pana Šimona, který již kolikrát do universí byl od obce vyslán, žádat za nového učitele nebo za zpěvného kantora, poněvadž dosavadní jim odešel nebo nevyhovoval.

S mistrem Bacháčkem kráčeli nahoru dva profesorové Karlovy universí též v talárech a biretech. Bacháček zastaviv se maloučko poptal se na zdraví rakovnického primátora a chtěl vědět, kterak si vede školní mistr, jsou-li s ním spokojeni. Vyslání rakovničtí osvědčili, že se svým mistrem školním jsou spokojeni.

„Jenom že chce přes tu chvíli přídavky!“ vytkl opatrný a hovorný písař.

„Ale to jsou škuhrlunky, magnifice domine, my konšelé všude v Čechách sobě přejeme všeho dobrého, jako je na mně vidět, a školního mistra necháváme, aby si požebral po sousedech.“

„Medle, páni rakovničtí,“ uklidňoval dobrý rektor Bacháček, „vaše škola není z nejhorších, pozdravujte mi vzácné poctivosti úřad města Rakovnického!“

S tím šel nahoru, patrně také přednést gratulaci nové radě, právě posazené.

„Toho věda nenadýmá!“ pochválil malíř Daniel Bacháčka rektora, „jiných bakalářů a mistrů vědy, čím jsou menší, tím více nadýmají!“

Když vycházeli Rakovničané ven z radního domu, potkali se s třemi tlustými pány v kněžských sukních a v biretech svátečních, kteří šli k nové radě s přáním od všeho kněžstva a s obyčejným o mravech v obci napomináním, jakž ta-

kové řeči dobře znal Šimon i Daniel z úst děkanů rakovnických.

Hlásný právě tepal v cymbál hodinu německou dvanáctou, polední.

Jeden z kněží, poznáv písaře rakovnického, zastavil ho a vzav ho vřídlně za ruku, vedl ho volným krokem dovnitř radního domu zase. Druzí kněží následovali. Daniel mrzutě stanul ve vratech.

Písař Šimon krácel s dvojtihodným panem administrátorem, vrchním správcem všech kněží víry pod obojí, s Fabiánem Rezkem, a ten vypytl se, cože dělá pan děkan v Rakovnici, jestli tam spokojen, nechce-li přec, jak se k němu měšťané chovají, nejsou-li v městě hádky o víru, a ještě jiné a jiné věci chtěl věděti. Písař Šimon se nemohl vytrhnouti z rukou kněžského správce, a tak se chtěj nechtěj dostal zase na schody k mázhauzu, odkudž zahlaholily první zpěvné zvuky nějaké hymny jásavé.

Právě se mistr Bacháček s professory vracel. Tedy odbyli gratulaci rychle.

Zpěvům, které plnily dům hlahohem pisklavých i kovových hlasů, neodolal Šimon, byťť dobrý muzikus, doma měl regál, na němž hrával často až do noci, až se paní manželka Mandalena z toho mrzela. I protož Šimon teď, když ho kněz pustil, bral se s ním spolu nahoru, aby doslychal lépe.

Tu stáli žáci týnské školy od maličkých holobrádků až po jinochy vousaté. Čtyři, pět i více pěvců hleděli do jedněch not natahující krky zoufale a vyvalující oči. Všickni zpívali silou překy-

pující, což Šimonovi se nechtělo líbiti. Také poměr hlasů se mu nezamlouval. Diskant byl pánem, přepanošil, překřičel všechny. Tenorový hlas sotva chvílemi pronikl. A basem ti mladí vousáči také nevydali mnoho jádra.

Šimon přitočil se k chlapci krajnímu, který držel noty. Tu četl latinská slova zpívaná, že kde kdo gratuluje slavnému a vznešenému senátu českého našeho Říma, otcům vlasti, veškerou moudrosti plným.

Když hlasy, které se dosavad uměle proplétaly, konečně shodly se v jeden široký proud, zavznělo silné a ještě silnější „Amen!“ Tím konec.

Primas s některými pány vyšel, pohladil několik malých chlapců po vlasech, správci školy, mladému muži, podal něco okrouhlého do ruky — peníz nebo známku na soudek piva.

Šimon zatím vypátral z not, že ten zpěv složil Slovinec Kohoutek — Carnus Gallus — kantor od sv. Jana u Vltavy, a studentík řekl písaři rakovnickému, že pan Gallus nedávno umřel, že byli na pohřbu.

Primas pohovořiv se školním rektorem a s druhými učiteli jen maloučko, obrátil se s patrnou uctivostí k deputaci kněžské. I mnozí z konšelů povystoupivše ze síně vítali se uctivými poklonami s kněžími. Skoro v mžiku oka trhla sebou hromada žákovská, a již drobotina hnala se po širokých dřevěných schodech dolů, způsobujíc malé hromobiti, ale ani vousatí studenti neodcházelí tiše.

Pan primas a konšelé uvedli kněze do síně

hodovné, kněží stanuli při dveřích, jichž za nimi nikdo nezavřel, a písař Šimon v malé chvíli zaslechl, kterak dvojctihodný administrátor Fabián Rezek kazatelským hlasem hovoří od sebe a ode všeho kněžstva, jež spravuje, gratulaci vzácným pánům, kteří právě na svoje stolice dosazeni jsou jménem a vůlí Jeho milosti císařské. Šimon již chtěl jíti po svých, ale zastavil se na ráz, když gratulace proměnila se v nejuctivější napomínání. Správce kněžstva prosil, aby páni pro příklad obci zachovávali ráčili nařízené posty, aby neděle svatá se světla lépe, než se děje, dokud trvá v chrámě pobožnost, aby se pivo ani víno nešenkovalo, procházky po ryncích mezi mši aby se zastavily. Privil:

„Pan rychtář městský že sic leckdy některého všetečného mládka, který se za mše svaté před kostelem procházel, žilou přeplákl, ale pan rychtář sám nestačí; se srdcem zkormouceným jsme nuceni požalovati, že mnozí lidé v pátek beze studu, ba s pochlubou jedí maso, snažlivě jako otcové duchovní prosíme, abyste ráčili na míry a prodaje v trzích míti pozor bedlivý pro chudý, nebohý lid; víme dobře, že jest mnoho lidí bohabojných, dobrých, Bohu milých, ale přes to rozmohlo se nestydaté lání, hromování; prosíme snažlivě a šetrně, abyste ráčili nad námi kněžimi a nad právem duchovním ochranu držeti laskavou; naproti tomu my slibujeme, že budeme pilni povolání svého, kázání slova božího a za pány radní i všecku obec pánu Bohu že modlití se chceme věrně a ustavičně; Bůh budiž vždy přítomen Vaším mi-

lostem i Jejich milostem urozeným pánům, kte
tu jsou na místě Jeho milostj královské.“

Po těch slovech slyšel Šimon, že někdo odkašlal a začal hovořiti, že velice děkuje z toho, co dobrého na pánu Bohu právě ctihodní páni žádali.

Dále Šimon již neposlouchal, sluhové v rystkomoře u soudků dali se zase do hřmotu, a děvečky dvě vybatolily se odkudsi s mísami.

Tedy Šimon šel.

Dole shledal se s Danielem, který zevloval a zival.

Před radnici bylo ještě vždy dosti veliké husto lidí, netlačili se však do vrat, ale tisnili se okolo koní, které drželi lokajové urozených pánů, nahoře hodujících. Také tu stála na nosítkách talavaška, červenou koží pruskou potažená a zlacenými knoflíky pobitá. Prostořeký malíř Daniel hned měl výklady; pravil:

„Ty koně, zvláště ta klisenka z černa plesnivá, jsou povolná dobrá pitomá hovádka, zajiště pro staré pány, a do této talavašky vlezle suchý hejtman, viš ten, jakoby jedl — —“

Písař Šimon neposlouchaje utíkal, co mu jen tenké nožky v hedvábných punčochách černých stačily. Teprve za bohatými krámy rathouzními stanul a dočecal tlustého a neomaleného soudruha svého, vítaje ho s výčítkou, že pro jeho neobřezaný jazyk budou v Praze někde ještě biti a zavřeni.

Pan Daniel odtrhnuv se od písaře, zašel pod staročeský orloj a koupil si od ženy zemličky, jichž hromádka tu složena na stolečku; vedle se-

děla žena prodávající v škopku herynky, z nichž si Daniel také jednoho vybral a hned se zdravými zuby zakousl.

Písař Šimon, přicupav za malířem k škopku, ptal se uděšeně, to-li má býti za oběd — a tady pod sférou a hodinami u rathouzu, co prý sobě pomyslí, kdož rakovnické vyslané znají.

„Škudrlunky!“ odvece malíř tlustými rty nepěkně mlaskaje, „to jest oběd můj a teď jdu k Vilímkům na víno, pojdiž se mnou!“

„Musím mít drobčiček polívky!“ povzdychl písař — dojdu támhle do kuchynky a přijdu za tebou!“ Tak se rozešli.

Když odpoledne začal biřic při vratech rathouzních trhati provazem a zvoniti ve zvon, jenž vysoko visel v okně radniční věže, rychle vybral se písař rakovnický z hostěnice u Vilímků a pomaleji za ním oblý malíř Daniel.

Sli k rathouzu. Malíř chvíli hleděl k nápisům na zdi rathouzní, ptal se na to ono slovo latinské s důvodem, že již dávno zapomněl ten drobček latiny, co do něho vpravil před třiceti lety školní mistr. Písař vyrážel jen nevrle a netrpělivě slova z ohrady svých zubů; prý je tu veršem psáno, že Praha má zdravý vzduch, dobrá réva tu roste — že je hlavou království —

„Éj, tamto u posledního okna máš také český nápis!“ pravil písař, před tím nikdy si ho nevšimnuv. Zastavil se. Těžko četl drobné litery tak vysoko napsané a dešti ošlehané. Vyčetl, že to modlitba, aby Pán Bůh chránil městskou radu, by pod ní žilo právo zbožné —

Biřic přestal vyzváněti. Sousedé, měšťané odevšad přicházeli k radnímu domu. Písař rakovnický všiml si a upozornil mistra Daniela, že některý jest oděn až příliš po řemeslnicku; přicházeli někteří i v zástěrách, přes něž jakoby na rychlo přehodili svrchní sukni s obšírnými rukávy.

Již bylo dobře znáti, že v radním domě chystá se schůze řemesel staroměstských. Rezníky, pekaře a ševce bylo nejnázne poznati. A bylo jich hodně mnoho.

„Prosím tě, pane písaři Johannes, kolik máte cechů teď na Starém městě?“ ptal se rakovnický Simon rychtářova písaře ve vratech.

„Třicet dva i s cechem kupců a nákladníků piva a vína, kteří nejsou řemeslo, ale —“

„To vím, jako u nás, nákladníci mají pivovary a sladovny a spravují sládky i sladovníky, jako u nás a všude,“ doplňoval pan Šimon z Rakovníka.

Oba Rakovničané přidali se k proudu, s ním vešli na mázhauz v prvním patře, sešli po několika schodech na chodbičku dolejší a vešli do síně veliké, kde scházívá se obec staroměstská.

Veliká to gotická síň klenutá, jejíž spletenice žeber kamenných velmi se líbila malíři Danielovi. Ale dlouho se neobdivoval a nestál; spatřiv ohromná kamna v koutě a lavici kolem nich, ihned se odtrhl od písaře a rychleji, než byl jeho zvyk, přibatolil se ke kamnům a složil svoje těžké tělo na lavici.

Zatím síň se plnila víc a více. A také šum a drаницe rostla a tlačence houstla. Blízko Da-

niele otáčel se chvíli lazebník, jehož sobě žádný z řemeslníků nevšimal; poznal Daniel beze snadu, že i v Praze je řemeslo lazebníků povrženo. V malých chvílích bylo znáti, že se stejná řemesla kupí a shromažďují vždy kolem dvou tří osob, zajisté svých představených cechmistrů.

V tom již otevrou se nahoře ve zdi nízká dvířka a vystoupí na dřevěnou pavláčku císařský hejtman, za ním primas, jenž jest tohoto prvního měsíce zároveň purkmistrem, a dva konšelé.

Primas, když hromada stichla, přivítal cechy a řemesla, chvále, že se dali všichni poslušně najíti. Pak děl :

„Jakož země bez pána, město bez vrchnosti a dobrého řádu býti nemůže, tak také podle starobylé zvyklosti a práva nemohou býti cechy povctivých řemesel bez cechmistrů. Úřad městský, uváže návrhy, podle svého svědomí obnoví cechům přísežné cechmistry, aby nebylo stádo bez pastýře; především však činí se ke všem dotázka, zdali se nic nenachází, proč by mistři jakou stížnost do kterého z dosavadních cechmistrů, a cechmistři do některého z mistrů činiti měli.“

Primas ustal. A bylo ticho. Primas po druhé:

„Měl-li by kdo z mistrů do cechmistrů a naopak co žalovati, aby žaloval směle.“

Zase nic. Ptal se primátor do třetice. Pak hned pokračoval:

„Jižtě rádi poznáváme, že není co žalovati, a bylo-li co, že jste si to domácím jednáním a trestáním spravili a sňali. Tedy až skonána bude

schůze a budou čtení noví cechmistři, nechať každé řemeslo podle obyčeje zvláště vstoupí na radní síň, kdež písař vydá novotným cechmistrům přísahu. Než se tak stane, mám z poručení jich milostí královských rad zvláště pánům řezníkům, pánům pekařům a pánům sládkům učiniti přísné napomenutí.“

Při tom pokyvoval císařský hejtman hlavou velmi nápadně. V síni šum, pohnutí. Primas pokračoval:

„Jich milosti páni stavové vyšší i chudý lid naříká, že pekaři pražští pekou špatný bílý chléb, ano i nezdárné preclíky, ba chléb i nejedlý a tak malý, jakoby žito po třech kopách bylo. Pekaři mají péci chleby lidem k užítku a sobě k poctivosti, rezný chléb ze žita, bílý z pšenice, ale jsou falešníci, že mezi žito mouku ječnou mísí nebo s otruby pekají a sobě tím sporotu činí. Ode dávna se nařizuje, aby každý pekař měl na chlebě znamení nebo cejch, aby se poznalo, od kterého mistra chléb jest; ode dávna hrozíme, že chléb falešný, nevážený a bez cejchu rychtář poběře a pošle do špitála nebo do škol chudým žákům, ale hrozby i skutečné pokuty malou nesou platnost. Nám konšelům Jeho milost císařská zase naříditi ráčila, abychom každý měsíc dle toho, kolik v trhu obilí platí, pekařům míry a ceny určovali, to činíme, byť ne každý měsíc, ale pekaři prodávají vždy nad sazbu a téměř vždy stejně, ať jest obilí draho či lacino a vždy proti našemu otcovskému napominání, ano proti císařským dekretům. I protož nad tím vším Jeho milost císař-

ská, velmi stížen býti ráčí a nemoha se déleji na takové svévolné nepořádky a neposlušnost dívati, ráčil přísně naříditi, aby provinilému pekaři nejprve bylo zboží pobráno, a směl-li by se toho po druhé dopustiti, tehdy aby v koši vyzdvižen byl nad vodu a s tím košem aby se uřezati musel; oznamujeme tedy, že z nařízení Jeho milosti císařské již zejtra postaviti dáme na břehu u kláštera křížovníků na patě mosta váhu s košem!“

„Huj, huj,“ pravil Daniel Šimonovi ani ne tuze šeptem, „toť dostali švarnou kapitolu, ta by patřila také našim pekařům!“

Jeden ze starých cechmistrů pekařských, starý muž, slabým hlasem žádal, aby smělo se přítomné řemeslo pekařů poraditi o odpovědi. Primas kývl rukou a obrátiv se do sálu zády, jal se hovořiti s pány na pavláčce.

A již také srazili se pekaři v úzký kroužek a brali potaz. Hromada řemesel šuměla. Daniel pravil Šimonovi:

„To jsou ti s košem pekařským škudrlunky! Já to viděl v Nurmberce, když jsem byl na vandru; to ti jest u vody dlouhoramenná váha, jako se ní váží voda, na jednom rameni té váhy přivázán koš; vleze pekarčík do koše, biřic dlouhé rameno váhy vyzdvihne, pekaři dá do ruky nůž, a pekař v koši nahoře dlouho nevydrží, kluci na něho házejí, on řeže, až provaz uřeže a s košem slitne do louže u břehu a jako zmoklá slepice uteče, to je ti výborná rumrejška! Nu, a naši pekaři potřebují ochlazení, u pece jim horko!“

Okolostojící někteří se dali v smích, v tom

cechmistr pekařský vykročil z hromady, a primas kynul, aby bylo ticho.

Cechmistr pravil, že viny pekařů nejsou tak veliké, kdo se kdy provinil, vždy byl cechovně i na rathouze kárán a trestán, většina chovají se poctivě a že jejich řemeslo nikoli nezasluhuje toho pohanění, aby se na ně dokročilo košem, trestem jen v Němcích obvyklým, ale proti Jeho milosti císařské, chraň Pánbůh, že nic nereptají, jenže musí všechno vznést na plný cech.

Císařský hejtman za primasa odvětil, že trestání košem již zůstane, ať tomu plný cech říká co říká. Pekaři v patrných rozpacích ohlíželi se po mistrech jiných řemesel, co oni tomu praví.

A v tom primas jal se hovořiti k řezníkům :

„A páni řezníci vždy dopouštějí se nemalých vin a hříchů, nad kterými Jeho milost císařská nemíní déle očí svých zavíratí. Řezníci přes všechny rozkazy nechťejí sobě zvyknouti masa prodávati na váhu, na libry, chtějí pořád po starodávnu prodávati od oka, na kusy, na šroty, na bochy a bochničky, a prodávají ty kusy nespravedlivě po lidech, po přátelsku a známosti, jedněm dávají kusy lepší, chudým dávají šlachotiny a staré kozy. A když který, jsa poslušen rozkazu, váží přece na libry, věší váhy nízko a nechává v nich kosti a mimo to i nadsazuje nekřesťansky sazbu. Máme zprávy, že o poslední sobotní trh některý řezník vážil libru hověziho až i po sedmi groších, ano dost by bylo vážití pouze po třech; považte sedm grošů! To jest 49 denárů! A když se vám maso posazuje, nebýváte se sazbami nikdyž spo-

kojeni, nebývá bez hluku a lání, někteří z vás před krámy běží a tu nařikajíc lají těm, kteří jim z rozkázání Jeho milosti císařské a zemských ouředníků masa sadí. Řezníci nemírným masa prodáváním na všem chtějí míti podle předešlé navyklosti své dvojnásobný užitek; ubozí chudí s pláčem před ouřad přicházejí, slzavě žádajíce, abychom řezníkům v jejich lakotě víceji průchodu nedávali, sic že se chudí lidé jako červíkové proti řezníkům pozdvihnou a z takového nátisku se vysvobodí. Že se tedy páni řezníci mnohých vstupků dopouštějí, že napomenutí naše otcovské nejedno za hřbet založili, že nechtějí potřebným lidem masa po libře vážiti, Jeho milost císařská ráčí nově a přísně nařizovati, aby v každém z měst Pražských dvě osoby ouřední na řezníky zvláštní pozor měly, jestližeby řezník se provinil, nechat se mu masa všecko pobéře, a polovice ať se dá do špitála, druhá polovice ať případně těm osobám nařízeným, a kdyby samy osoby nařízené řezníkům přehlédaly, oči zamhuřovaly nad jich vinami a nepilně se chovaly, ať každý vznese stížnost k nám a k Jeho milosti císařské rychtáři, a osoby nařízené i řezníci budou potrestány; kromě toho, aby v prodeji masa lidé nebyli stěžováni, cechmistři řemesla řeznického budou povinni každého téhodne nám, osobám radním a jednomu z pánů starších, podati poznamenání, po čem řezníci jsou toho téhodne voly kupovali, aby se mohlo věděti, v jaké slušnosti masa by se mohlo prodávati.“

Již za řeči vrtěli se mnozí řezníci a nepokojně

pokyvovali a třásli hlavami, nadzdvíhovali ramena, mlčky a přec výmluvně na sebe hleděli, rukama pohazovali. Bylo znáti, že řemeslo řeznické je daleko prudší nežli pekařské.

Sotva že skončil primas, ihned, ani nežádajíce potazu, všickni tři cechmířtři řezníčtí chtěli mluvíti k pánům. A již také mluvili tři najednou. Však v malé chvíli vskočil mezi ně rychtářský písař Johannes a za ním již tu byl městský rychtář, jenž zdvihl palcát na znamení, aby k úřadu byla poctivost. Reznici umkli, a primas vyzval nejstaršího z nich, aby pověděl od ostatních. Statný řezník, ač již hodně v letech, začal, začal, zakoktával se, ale přes to dobře bylo rozuměti, že řezníci nejsou s vážením masa na libry srozuměni.

„Není to dobře možná,“ pravil, „nám se vidí, že váha masa nemůže obstáti, vždyť maso lepší od horšího se dělí, a skrze to jiná a jiná povaha trhu býti musí, takže, což jest krmného, dražší, což hladového lacinější cenu míti musí, ježto tu váha v obém jednostejnou rovnost zachovává; maso z uherských volů nejdráže musí se prodávati, a taky oudové každí na zvířeti jináč a jináč se oceňují, tu nelze vážiti, ani dobře saditi, a kdyby se sadil každý oud zvlášť, kdo může sazbu spatovati, já ne, nejsme tomu zvykli, je v tom i nezvyklost lidu obecného.“

Druzí dva cechmířtři řečníkovi napověděli. I chytil se slova a hned zas pokračoval.

„Pravda, to je pravda, jest to tak, jest poručeno, aby kupec přespolní, uherský a polský,

hnal dobytek upřímo do Pražských měst, aby ho cestou nikde neprodával, leč by dobytče někde okulhavělo, a na dobytčím trhu máme my, řezníci, přednost kupovati, žádný nemá nám v skupování dobytků překážek činiti, a překážky se nám činí, zvláště židé pod fortely se s obchodníky smlouvají a dobytky si zamlouvají, mně právě v posledním trhu pod nějakým fortelem žid vzal vola téměř od nosu, žaloval jsem tržnému, a nic jsme s tím Uhrem ani židem nepořídili. Kdyby Jich milosti páni na Hradě nařídili, aby nám překupníci dobytky neodháněli z měst Pražských a ze země, bylo by tu laciněji, my bychom prodávali mírně, chudí by nenařikali, my ubozí nařikáme taky, my zřídka tak úplně každý oud prodáme, když nám maso za tři čtyři dni zůstane, na každém oudu musíme sleviti a zvláště času letního mnohdykrát musíme maso od pola darmo dávatí.“

Chtěl ještě něco říci, ale nevěděl již jak do toho. Zastavil řeč. Ptal se primas, chce-li jiný cechmistr co říci. Odvětil jeden mladší :

„I ne, Vaše poctivosti pane primas, i ne, jen to, že mnozí z nás s koňmi a čeládkou velikou outratu vésti musíme, že berně platíme z dobytka vydělej nebo prodělej, dobře by vybral z nás čtvrtinu, že nemáme ani míšeňské kopy svých peněz, jsme samý dluh a — a — jestli se bude na nás tak přísně dokračovati, mnozí musili bychom začít jinou živnost.“

Odověděl primas, patrně pohněvaný odporem řezníků :

„Lépe by bylo, abyste si pokoj dali, a na mírném uložení rádi a ochotně přestali, přijde-li vám z toho něco nemilého, nemějte nám za zlé!“

Suchý hejtman císařský, jsa rozčilenější nežli primas, nemohl se opanovati déle a vpadl do jednání ostrým řezavým hlasem vysokým:

„Co jste tu pravili, podobá se vzpouře, vy řezníci jste zvykli sočiti a válčiti proti všemu, co vám utahuje měšec, vy se proti ouřadu městskému, ba i proti nám, zástupcům Jeho milosti císařské, opovážlivě pnete vzhůru, ale všeho do času, pak si pokuty sami na hlavy vklopíte. My budeme nuceni uvažovati, neměl-li by úřad městský připustiti na každý den k trhům řezníky přespólní, příchoz takových huntýřů přespólních by vás polepšil!“

S tím pán odešel, neboť pro jeho hněv a rozčilení byla pavláčka úzkou.

Řezníci ztichli velmi, ale když pán zmizel v dvířkách do radní síně, byly mezi nimi šumy a hovory velmi neklidné. Písař Johannes v tom povídal písaři rakovnickému:

„Toť máme soužení s obcí a s řezníky, jak pak vy tam venku. Váží na libry?“

„Váží, ale neradi a vždy ukazují na lounské a pražské, ti že neváží, vždy sedí některý pro to v šatlavě.“

„Ale ne dlouho,“ doložil Daniel, „ti řezníci, kteří sedí mezi námi v radě, vysvobozují ty řezníky, kteří sedí v šatlavě,“ a nakloniv se k uchu písařovu přidal vesele, „to víš, pane Johannes,

tak dobře jako my, kde vládnou v obci řezníci a pekaři, tu člověku vlasy vzhůru vstávají.

Zatím řezníci někteří rozčileně odcházeli. Jeden ještě ve dveřích vykládal :

„Když koupím vůl za 20 kop, nevysekám víc z něho užitku než několik málo“ — hlas zanikl za dveřmi.

V tom kyne primas, aby hromada ztichla. Objevil se na pavláčce zase pan hejtman a začal hovořiti o něco přívětivěji než prve; prý má vzkázání od rad Jeho císařské milosti pánům sladovníkům Starého města; to vzkázání a napomínání nemůže poctivému cechu vyříditi pan primas, poněvadž sám tím obchodem piva vaření se obírá, ačkoli hejtman nemyslí, že by napomínání se zvláště dotýkalo i jeho nebo jiných konšelů sladovníků. Mluvil čím dál horlivěji :

„Jejich milosti těžce nesou nařikání některých, že mnozí piv nákladníci a sladovníci nepřestávají na tom obchodě piv vaření, ale drží se zároveň ještě jiného řemesla proti pořádku starobylému, že každý měšťan má míti živnost jedinou, aby i druzí měšťané měli své obživení. A tím způsobem obsáhli jedni sladovníci mnoho, a druzí nejedni pro chudobu ani vařiti nemohou, když na ně řada podle domů dochází. Také to nutno stízně vytykáti, když před lety učinili jste snesení, aby žádný víc nevařil nad dvacet varů ročně, že někteří bohatí vaří, kolik jen mohou prodat a odbýti, ti a takoví žádného patření k bližnímu svému ani k svědomí vlastnímu nemajíce, drahý počet varů piva svařiti dávají, a kdežby se ně-

kolik jiných s manželkami a dětmi živiti mohli, oni je nenasytnou žádostí sžírají, čehož jsou předkové nikdáž nedělali, ti se ve spolek šetřili, ač všelikých piv ven z města v mnohé míle vybývali, však přes to ten chvalitebný obyčej a řád měli, že žádnému měšťanu v jednom roce ječného piva a hořkého piva přes deset varů nízadným způsobem vařiti nedovolili. Toť čelí proti lásce křesťanské. Však dějí se ještě jiné zlé věci. Na var se má z ustanovení konšelského bráti dvacet strychů obilí a z těch se má vyvařiti dvacet osm věrtel*) piva, ale jsou zprávy i očitě důkazy, že mnozí lakotní sládcí vyvařují víc než dvacet osm věrtel, tím je pivo slabší, lehčí, bídnější, tím hyne dobrá pověst pražských piv a tudy nedivte se, že tak mnozí z vyšších stavů i z lidu obecného chtějí píti jadrné pivo rakovnické a ne vaše...“

„Tak, tak, tak!“ ozval se bas mistra Daniela u kamen.

Všichni se ohlédali, kdo že to opovažuje se v řeč tak vysokého pána vskakovati, také pán ustal, ale bezpochyby posoudiv, že hlas od kamen vlastně mu dává za pravdu a není protivný, navázal přetrženou nit své řeči a pokračoval, jako by nic nebylo se stalo :

„Poněvadž tedy z mála obilí vyvařuje se proti zákazu piva mnoho, a nad to se ještě přiléváním studené vody brynduje, ukládá se mocí našeho úřadu vašim osmi starším, aby pilně dohlédali po

*) Věrtel byl veliký sud, který držel čtyři vědra čili 128 pinet, či 512 žejdlíků.

sladovních a pivovarech; kdyby kdo k míře sladu nesypal anebo zase přes příliš sypati pro svůj větší oužitek poroučel a nad vyměřený počet sudů piva bráti kázal, přiměšováním jiného obilí sladu falšoval, pivo bryndoval, jiné spolubratří svou všetečností v zlé a škodné domnění uvozuje, ten aby v pokutu starodávni jedné kopy grošů upadl a aby mu, jako máte v obyčeji, po známosti a po přátelstvu nebyla milost dána a pokuta odpouštěna. Také naříká chudý lid na to, že překročujete sazby. Na oko se to spatřuje všude, kterak mnozí neslušně, nekřesťansky draho prodávají svoje mdlé pivo. Bylo vám povoleno, abyste prodávali věrtel o osm nebo deset grošů bílých draže nad strych obilí; to však se některým lakomcům vidí býti malý výdělek; prodávají draže. Před několika nedělemi bylo vám pivo posazeno věrtel za kopu a deset grošů bílých, toť by vaši šenkéři a šenkěřky měli žejdlík prodávati po 2 malých penízích,*) ale prodávají po čtyřech i za víc. Jejich milosti páni radové císařští uložili mně a císařskému rychtáři, abychom na takové odírání lidí pozor měli a provinilé šenkěře do šatlavy kázali bráti; což se stane! S tím se dobře mějte a varujte!“

Ale nabrať dechu, suchý hejtman Starého města Pražského pokynul rukou a pokračoval:

„Nemysletež však ostatní poctivých řemesel

*) Kopa bílých grošů jest grošů šedesát, groš bílý drží v sobě 14 malých penízů (denárů). Počítali i na kopy míšeňské, a ty jsou za polovici kop bílých.

mistrové, že u vás všechno všude bez vady. Nepřím toho, že namnoze pracujete pěkně, řemeslně a k pochvale tohoto města Starého, ale někteří z vás vystupují z křesťanské míry a spravedlnosti na ublížení chudých lidí; proto bude nutno, abychom s pány konšely a s Jeho milosti císařské panem rychtářem pilně i nad vašimi cechmistry a nad vámi všemi dohlíželi jako ostrůž nad ptáky. Nejvíce nářků doslýcháme na ševce obojí, na nováky i na flekýře, kteří obuv starou spravují. Novák leckterý chce za střevice z kordovanské kůže s patkami až dva zlaté rýnské, za ženské botky rýnský zlatý, za pacholecí střevice až půl zlatého či třicet krejcarů, za malé dětinské střevičky i dvacet krejcarů, což je právě tolik, kolik bere zedník za postavení celého jednoho sáhu zdi. A stejně tolik chtějí někteří flekýři za podšití. A kdybyste za ty peníze dělali všickni obuv dobrou! Toho však se neděje. Máme zprávu, že nějaké kůže nehodné z města Cheba po straně kupujete, a z těch laciných nehodných koží strojíte obuv, která, když ji člověk málo poměje, hned se trhá, a to jest proti pánu Bohu.“

Za řeči této ševci obojí činili velmi nepokojné posunky. Pan hejtman, zpozorovav pohnutí, vyzval řemeslo, co chce říci na svou očistu. Jeden z cechmistrů ševců-nováků, muž s velikou hlavou a s velkými bryllemi na očích, promluvil krátce:

„Z takových koží snad někdo jiný šije, my, novětníci, než bychom z takové psoty dělali, radši bychom zanechali řemesla!“

V těch slovech cechmistrů a všechno řemeslo

flekýřů postihli bodavý osten proti sobě, pocítili, že nováci svádějí hanebné kůže chebské na ně, na ubohé flekýře, i protož prudce pobízeli slovy i rukama své cechmistry, aby se jich zastali. Maličký skoro kulatý a dosti mladý cechmistr flekýřů s dovolením páně hejtmanovým promluvil na obhájení svého řemesla:

„My tomu odpíráme, my z koží chebských neděláme, leč kdo jiný to činí!“

Zamlkl a již ani slova víc. Tím vrátil ševcům novákům podezření, což půjčili před tím flekýřům nesousedsky.

Nováci po těch slovech dali se do hlasitých odporů a hněvně obraceli své tváře k flekýřům. V tom již zdvíhal městský rychtář, pod pavláčkou stojící, svůj palcát do výše, císařský rychtář na pavláčce také něco volal, nebylo rozuměti co. Když naposled městský rychtář udeřil palcátem do dřevěného sloupu až hřmotně buňklo, hromada rozezlená stichla v mžik.

Pan hejtman pokračoval, jako by nic nebylo se stalo. Zanechav obojích ševců nadobro, vyčítal zedníkům a tesařům, že mají před slunce východem bývati na díle a z díla že mají odcházeti teprve hodinu před západem slunce, ale mnozí že si obvykli jináče; na penězích, na mzdě neslevují nic, na čase slevují, ať jest to měšťanům, kteří domy opravovati nebo stavěti dali, libo nebo žel.“

Po těch slovech písař rakovnický Šimon tázal se souseda, kdeže stojí zedníci. Ten povystoupiv na prsty a natáhnuv krk svůj, ukázal na dva muže statné, kteří stáli u samého okna. Po

výtce páně hejtmanově ani sebou nepohnuli. „Ti jsou phlegmatici!“ pravil Šimon sousedovi.

Hejtman zatím mluvil dále o tom, že mistři neměli by dopouštěti své čeládce, svým tovaryšům zahálky v den pondělní; měli byste vy, cechmistři, ty pondělní zahaleče trestati příkřeji, než se děje, kdožby zahálel jeden den, ať jeden den posedí v šatlavě, pakli dva dni, ať sedí dva dni.

„Také nedopouštějte,“ pravil „aby tovaryši pro nepatrnou, špatnou věc z díla vstávali a se proti mistrům bouřili. Jak shledáte toho první znamení, ihned vzneste na nás, a my ty buřiče vezmeme do kázně své dřív než z jiskry požár se zanítí. Při tom zároveň žádám, aby páni radní již zakončili soudní při mistrův a tovaryšů truhlářských, kteří loni vyvstali z díla a spojili se proti mistrům. Na konec žádám, aby byl bystřejší dohled k trhům; předešlý týden krosnaři měli v sobě tu nestydkost nikým nekáranou, že prodávali husy a kohouty, ani ne dobře krmné, po půl zlatém rýnském, vejce po sedmi penězích: toť je prodej s krivdou!“

Po těch slovech všickni páni z pavláčky odešli do radní síně. Za nedrahnou chvíli vyšel písař Karchesius a ze škartice papíru četl osm jmen těch sladovníků a nákladníků, kteří byli na rok vyvoleni za starší čili cechmistry; a vyzval je, aby šli na radní síň k přísaze. A když odcházeli, četl čtyři jména řezníků. Víc zatím snad napsáno neměl; všechna jiná řemesla musila čekat. V šumu nastalém pravil malíř Daniel vstávaje:

„Tož medle, co tu, nemíníš přec čekat, až

všem cechům vrchnost dosadí cechmistry, to bys načekał se, vyschlo mi v hrdle od mnoho poslouchání všelijakých řečí, nového, nezvyklého neslyšel jsem nic, tak to u nás při obnově Burian Trčka, podkomoří, také povídává, a když odjede, děláme, co se nám zdá. Pojď na žejdlíček do piterny k Vilímkům, na žejdlíček rýnského, za osm bílých penízů, u nás za deset a tady v Praze lepší, pojď, usmysli si, měj rozum, co tu?“

„Ne tak, ne tak,“ bránil se písař Šimon Žlutický, „radím něco lepšího; říkal mi rychtářský písař, že sedí v šatlavě pro dluhy kožešník Fabián, bratr našeho radního Krčila, toho navštívme, je z Rakovníka, tedy z naší patrie, bude mít poštěni, a pochválí nás i bratr jeho, až se vrátíme domů!“

Daniel mistr chvíli přemítal. V rozpacích hrábl si několikrát do mohutné husté brady nazrzlé.

„To jsou škudrlunky!“ pravil, ale hned dodal: „Ej, třebas, půjdeme! Vězení dlužníků je vězení poctivé a ve vězení počestném můžeme také vypít pintu vína, Fabián zajisté napije se pro naše a svoje zdraví s námi!“

A již šli.

Na mázhauze byl roj odcházejících a přicházejících mistrů všelikterakých řemesel; i propletali se oba Rakovničané až k schodům.

„A kde je ta posada na dlužníky?“ ptá se Daniel Šimona.

„Nevím bezpečně, trvám, že dole, ptát se tu těch nemůžeme, poznali by, že jsme cizí a pak bychom spatřili, kde tesař díru nechal.“

Sešli tedy dolů na dolejší mázhauz. Zde se přihodili právě k tomu, když dva rybaři mokrou vrš proutěnou podávali biřičům, že jsou v ní kapři a losos pro prvního pana purkmistra. Biřicové potězkávali a prohlíželi obvyklý dar pražských rybářů.

„Kolik dostává pražský purkmistr za čtyři neděle svého úřadu?“ ptal se Daniel.

„Patnáct kop týdně!“ odvece Šimon, tak mi loni pravil Karchesius, ale prý musí na ten peníz vychovávat služebníky a posly purkmistrovské, také mají purkmistrové o várku víc než jiní sousedé!“

„Huj, to má třikrát víc než naši; jest dobré přísloví, že marna pejcha purkmistrova, nejdýl do čtyř neděl trvá; to bychom se na úradě purkmistrovském rozpyšněli a zbohatěli, kdyby trval rok a ne pouze měsíc!“

Za těch hovorů oba mužové vešli z dolejší předsíně na dvůr.

Zde spatřili kašnu, kolny a v koutě otevřená těžká železná vrata. Tu by mohl býti žalář.

Byl. Ale divný, zlý. V sklípku, do něhož vedla ona vrata, bylo jen tolik světla, co sem vrata propustila; bylo tu tedy podál dveří šero. V tom šeru ozval se přichozím písař rychtářský Johannes, kam že je sem kozel nese? Ale byl vesel Johannes a hned jal se hovorně vykládati:

„Zase nám pan Boryně poslal jednoho, zase jednoho, pro Bůh, kam s nimi, už jich v díře plno a namrou tam, než bude soud!“

Již viděli Rakovničané toho jednoho. Vy-

nikl jim ze šera. Byl to člověk po selsku, chudě oděný, ani ne starý, ale životem zedřený. Hleděl s úzkostí s jednoho na druhého, co bude. Jeden z pacholků rychtářských shýbl se v kout a podal vězni pecník chleba neveliký a džbánek vody. Písař Johannes v tom již rozkázal, aby ho spustili; napomenul vězně, aby klidně se dal spustit, aby vody si nerozlil, sic že zůstane do zítřka bez vody, ti dole že mu nedají; aby se držel pevně rukou provazu, hluboka že ta Špinka není.

Teď si všimli Rakovničané prostého rumpála nad špuntem, který biřicové s námahou odvalili, takže se objevila temná díra, jako obšírný škopek veliká. Ubožák vsedl obkročmo na dřevo, uchytíl se provazu, chléb si položil na lůno, džbán vzal do ruky druhé a již zaskřípal rumpál, a vězeň zmizel ve tmě.

Za chvíli vytáhli biřicové provaz s dřevem, zavalili špunt a vyšli. Za nimi Johannes a dolejší hospodář vězňů s klíči, jenž zavřel dveře železné na visutý zámek a přeložil je železnou tyčí.

„A co, kterak to bylo s tím Boryní,“ ptá se Daniel, „u nás toho loni napovídali, také nějaké noviny o tom tištěny, a co je pravda?“

Odcházeje z dvora, vypravoval Johannes páté přes deváté, ale bylo z toho rozuměti, že David Boryně má v Roztokách za vrchem Babou tvrz, a že se smluvila hromada loupežníků, že lakomého a bohatého rytíře nočně navštíví, smluvili se v pražských krčmách a sešli se na konec pod Babou. Nějaký Plundra je vedl.

„Toho Plundru ještě nemáme,“ pravil Johannes, „ale deset jiných už dole sedí pod špuntem. Kolik jich bylo, nepovím, žádný toho bezpečně neví, každý ten lotr to praví jinak, v Lounech nějakého Štastného mučili, a ten vyznal, že bylo pacholků dvacet čtyři; a z Kutné Hory vynutili na nějakém přiznání, že jich bylo nad sto. Naši vyznávají, když jsou mučeni, každý jinak. Nu, a ti lotřici přepadli tvrz, Boryni rytíře vzali, ruce mu na zad svázali, vodili ho z kouta do kouta, aby pověděl, kde má co skryto, když nepovídal, bili ho, tloukli. Jeden syn Boryňův vyskočil oknem v košili, aby ze vsi lid zavolał, ale obrazil se a byl chycen, neboť lotři měli všude obsazeno a hlídali. Uloupili několik truhel s šatý, klenoty a s penězi. To se také neví, kolik peněz odnesli, praví se, že do dvaceti tisíc kop grošů. Teď to víte, ale gruntovně a kořenněji nevíme žádný nic, lotři jsou málo kdy tázáni, poněvadž Boryně nechce na útrpné právo dáti dosti peněz, vystrkuje katovi a krevnímu písaři, který zločinná vyznání rád by zapisoval, po groších, a naši páni konšelé byli by blázniska, kdyby zadarmo a z ochoty k lakomému rytíři trápit dávali na řebříku a na skřipci lidi, které mu služebníci jeho leckde po silnicích a na lesích pod Babou pochyťají a nám sem pošlou; nutiti našich pánů nikdo nemůže. Tuhle povídal pan rychtář, nepošle-li Boryně svým vězňům chleba, že je vypustí ze Špinky.“

„To může,“ vykládati se jal Šimon, „ale musí mu to napřed oznámiti!“

„Toť nese rozum sám v sobě, že mu to ohlásíme!“

„A což jiných vězňů tam v díře nemáte nežli lotřiky z Roztok?“ ptal se Daniel.

„Je tam ještě Vít Chotěšovský, lokaj, ten ukradl nějaké klenoty u sv. Víta, přiznal se bez mučení, ale pan probošt žádá, aby přece mučen byl pro gruntovnější vyznání, a toť všecka naše zásoba.“

„Budu-li moci pana kancléře Karchesia někde stihnouti a žádati, aby nás u rady ohlásil a nám audienci vymohl?“ ptal se Šimon.

„Musíte nahoru, tam jsou všickni tři radní písaři, ale budete-li s ním moci jednati, nevím, konají se počty, a tu bývají písaři i ouředníci jako — no — víte — jako pitomí.“

„A kde máte poctivé měšťanské vězení pro dlužníky?“

„Tady nahoře, je tam mříž, což jste jí neviděli, chodí se mimo tu mříž, a čemu tam chcete?“

„Sedí tam kožišník Fabián, pochází od nás, pozdravíme ho, když jsme tu a nic kloudného nemáme na práci,“ odvětil Šimon.

„Já bych vás tam vpustil rád, ale od loňska nesmím, přicházeli k dlužníkům přátelé, hráli tam v karty, pili až do němoty, páni tedy takové schůze zakázali, řeknu panu rychtáři Gregorovi, pustí vás — (a šeptem dodal) kdybyste chtěli mistru Fabiánovi na přivítanou připít, dojde za malý dáreček žena hořejšího hospodáře pro víno nebo pivo, jenom na ni okem mžikněte!“

S tím došli nahoru na mázhaus. Tu viděli,

kterak služebníci nosí registra do radní síně a jiní registra vynášejí, knihy tlusté, tenké, veliké i malé, kované mosazí a se sponami, i nekované a provázky koženými vázané.

Chvilí se tu Rakovničané otáčeli, až Johannes přivedl odkudsi městského rychtáře Gregora. Danielovi líbil se statný, silný, ramenatý ten koželuh mistr; své libosti dal ihned výraz:

„Takového statného rychtáře městského měli bychom v Rakovnici míti, ten přece něco dovede, když v noci mu jest rozháněti z hospod rváče a vodit všelijaké pražské pandity do šatlavy, náš rychtář je kolář, bit je při nočních výstupech dosti často a taky už kolikrát nám vracel ne palcát — u nás máme žilu — vrátil nám žilu a nechtěl býti déle rychtářem!“

Rychtář Gregor usmívaje se pravil, že ten úřad není tuze zříštný a že není oč stát. Při tom vedl rakovnické hosty k mříži; tu, vyňav klíče z kožené tašvice, otevřel a vpustil je do měšťanského, poctivého vězení a hned za nimi zavřel, jen to jim ještě na rozloučenou pověděl, že je hospodář toho vězení vypustí ven kdykoli.

V tom již také vyšla z malé světničky proti mříži oblá žena hospodářova a poníženě vítala pány. Daniel mžikal očima stranou po odcházejícím rychtáři, k němuž se přidal písař Johannes, a citě dobrý vítr, obrátil se velmi srdečně k hospodyní oblé, dal jí několik bílých grošů do dlaně s důvěrnou žádostí, aby donesla vína, kolik může bez prozrazení pronésti.

Žena otevřela Rakovničanům světnici pocti-

vého vězení měšťanského a hned ochotně odskočila.

Světnice světlá, prostranná, bílená; při zdi po celé jich délce posedalo a polehalo na peřině i bez peřin asi deset lidí obojího pohlaví, i chlapce, ba i kolébku postřehl Daniel na první pohledění. Kožešníka Fabiána shlédli Rakovničané hned, měl vzezření ze všech vězňů nejvážnější a seděl, maje záda opřena o polštář, jako na trůně. Všiml si Daniel ihned, že kožešník má pod lavicí cínovou picí nádobu, která nebude asi prázdná, vedle ní stál džbánek s cínovým kováním a složeno na sobě několik talířů se zbytkem krmí. Oba Rakovničtí najednou podávali vězni Fabiánovi svých rukou na vítanou.

„I vítajte mi!“ pravil kožešník radostně.

„I vítaj, můj milý starodávný příteli!“ volal k Šimonovi.

Na rozkaz Fabiánův hoch přinesl od nevelikého stolu stoličku s lenochem, na stoličku usedl Daniel, na lavici vedle vězně usedl písař.

Dali se do hovorů, co že v Rakovnici nového.

Daniel i Šimon vypravovali jeden to, druhý ono, do řeči si vskakující, že primas stůně, že někdo ukradl registra oučtů, takže nemohly dosavad býti městske počty konány, že stará šibenicne prohnla a spadla a novou že štítí se řemeslnici stavěti, aby neměli na své cti ouhony, a tak dále. Konečně Daniel se optal:

„A jak jsi se dostal sem, pane Fabiáne, tvůj bratr nám o tom neřikal!“

„Nu, to je historie krátká; nejsem ještě tak vypršalý nuzník, abych nemohl tomu židovi zaplatiti, ale nechci, já mu za kůže tolik dlužen nejsem, kolik chce na mně vyšiditi, nedám mu a nedám, kdybych tu shnil. Mně tu nic neschází, moje paní manželka posílá mi třikrát i čtyřikrát za den jíst, pro pivo a pro víno si pošlu —“ v tom nahnul se a rukou pozdvihl cínovou hubatku, „tady je, mnoho v ní již není, dobré víno to je, připijte mi, a já vám také připím!“

Když hosté upili, pravil Šimon ze své ouřední zkušenosti :

„Až tě to tu, pane Fabiáne, zmrzí, zaplatíš židovi a půjdeš domů!“

„Zatím mne to ještě nemrzí, to má věřitel můj větší zlost; v nedělský den sedí za mne moje paní manželka, a já se projdu do vinic, ve všední dni sedím, a ona prodává v kotcích; a (dodal tišeji), kdybych odtud se vystěhoval, polovice těch ubožců tady by hladem namřeli, věřitelé je sem vsadili, mají stravu jim dávat anebo na ni platit — hospodář chce 5 grošů denně — věřitelé nedávají a neplatí, a ti lidé by zhylnuli, kdybych jim nedal od svého. Jen tamta stará u okna ode mne nežádá ničeho, hled, právě vytahuje po provázku mošničku z venčí, mimojdoucí kladou tam některý penízek, ne mnoho, tak něco si povyžebře a kupuje za to chleba sobě a sdílí se s ostatními, ale často vytáhne mošničku, a ono v ní nic, nedávno, předevcírem, jí nějaký lotras dole mošničku urízl, moje žena jí dala jinou. Té ženy mi líto, je dlužna jen 10 kop, vzdlužila se

do krámečku s tkanicemi, nemůže platit, chtěla věřiteli za to posluhovat a dluhy odsluhovat, a věřitel chce jen peněz.“

V tu chvíli přišla hospodyně s vínem a se sklenicemi, a jsouc moudrá žena, přinesla zároveň tři velké preclíky. Rakovničané s panem Fabiánem vězněm si připili a preclíky nalomili.

„A co ta mladá s kolíbkou?“ ptá se zvědavě Daniel.

„Inu, žena sedí za muže, je to mladý švec, nevím, nevím, kdo ho vsadit dal, ona sedí za něho, rychtář kolébky tu nechtěl míti, že prý od lidské paměti nevidáno, aby do vězení měšťanského vstěhovala se kolébka, co prý by tomu říkali ostatní vězňové; na to já řku, nic by neříkali, nech ji tu, pane Gregore, takž nechal ji.“

Hovor přetrhl jeden z vězňů, muž starý, jenž z okna se vychýliv ven dolů, mluvil s kýmsi, volal:

„Jak se mám? Vidiš, co pes v studnici!“

Ozval se hlas zdola nesrozumitelný. Odpověděl starý vězeň:

„Baže ne, nechce mne propustit, kdyby mne třeba jen malou summou zastoupil dobrý člověk některý, už jsem psal a vzkazoval na patero míst.“

Zase hlas z dola. Na to vězeň:

„Měj dík za to, mám tedy naději, že z té klece vyniknu! Buď zdrav!“

„A co ten chlapec tady mezi vámi?“ ptá se Šimon a diví se, „toho se u nás nenajde, aby na věži mezi dlužníky seděl chlapec!“

„Bude to i v Pražských městech vzácnou,“

jal se vykládati Fabián, „co tomu chlapci se přihodilo, jest lotrovství neobyčejné i v těchto posledních světa časech. Tatík, řezník Rygl, dlužen jest Uhrům za voly; když neplatil, Uhři vsadili ho; konšelé dovolili, aby vsedla za něho manželka, ta seděla tu snad tři dni a noci, prosila rychtáře, aby směl posedět za ni tento chlapec její, rychtář nerad dovolil, chlapec vsazen sem, a rodiče oba, řezník s řeznicí utekli z Prahy, a chlapec tu dřepí již na čtvrtý měsíc, jest bez stravy, bez peřin, já ho živím, a kdybych byl nekupoval drva do kamen, byl by tu spolu s jinými holými vězni zmrzl. Co tomu díš?! Je to na světě nesrdečného lotrovstva!“

„Huj, to jsou škudrlunky,“ odmítal tlustý Daniel, „možná, že rodiče ušli z vězení a z Pražských měst jen proto, aby někde nějak zjednali si peníze a poplatili dluh; slychal jsem od kolika v našem měšťanském vězení tu znamenitou pravdu, že ve vazbě peněz nevysedí, kdyby tam seděli do smrti. Pojď sem, chlapče, kterak ti říkají?“

„Adam,“ odvece chlapec směle.

Je kudrnatý a oči nemá dokonce nic smutné.

„Tu máš, Adámku, na žemličky (v tom již písař rakovnický také vytahoval z hluboké kapsy obširných kalihot pytlíček s penězi), kdybys měl hlad, kup si, a tu máš džbáněk, já ti přeleju vína do něho, tu je sklenička, posluž všem těm, kteří tu v světnici sedí spolu s námi, na konec si můžeš cucnout taky, tu máš, poskoč!“

Chlapec, obdržev také některý grošík od pana písaře, přešfasten jal se činiti obchůzku se džbá-

nem; vězňové pili a děkovali a v tu chvíli nebylo měšťanské vězení vězením, ale přívětivou světnicí, naplněnou přívětivými besedníky.

V tom rána; rány se ozývají, rány do dveří u samého Fabiána. Zamračil se kožišník:

„Aby je čerti —“

„Co to?!“ ptají se oba Rakovničané najednou.

„E, to ta mizerná chasa vedle v zadní světnici,“ zní odpověď.

Rány zase.

„Adame, jdi pro hospodáře Petra nebo pro hospodyni a řci jim, že některá z těch sův chce ven!“

Chlapec vyskočil a za chvíli přivedl hospodáře Petra, lamželezo s červeným nosem a napřýštěným obličejem. Ten uslyšev rány, vypustil z úst nějaké zaklení.

„To hřmí na dvěře ti kluci, které předevcírem sebrali ponocní a rychtář!“

A již snímal závoru položenou přes dvěře a klíčem otevíral zámek.

„Co to tu máte, kterak to tu máte?“ ptá se pisar Šimon, „jaké to je vězení?“

„Nemělo by tu být vedle poctivého měšťanského, uráží a obtěžuje nás to!“ odvece kožešník s patrnou nevolí, „je to světnice, do které sázejí se lehčí provinilci z měšťanského stavu. Právě předevcírem přivedli sem několik synků měšťských, nočních sův darebných. Rychtář je překvapil v domě Salamúna žida, hráli tam o veliké peníze, žid jim půjčoval, kluci podepisovali dlužní úpisy jako ne-

rozumní, tatíkové budou mít radost, jeden z těch kloučků jest apatykářův od Slona, jeden prý je syn měšťana a bývalého konšela, nevím, kterého, ti hřmotili tu včera po celý den. Očistec jim nepříjemný, našemu vězení říkají také Přednice, tomu tam Očistec nebo zadní pokoj, Očistec kloučkům nemilý, je tam hůř než tady, je tam kláda, do které se nožičky zapínají, takže maňásek synáček, doma rozkošně chovalý, tady musí sedět na tvrdé zemi a nemůže se ani hnout, poněvadž nohy jeho trčí v kládě. To bolí!“

„Ale, když sedí v kládě, jak mohou hřměti na dvěře?“ ptá se Daniel.

„Vždyť je tam víc vězňů, kteří nejsou v kládě, a ti poslouží; jsou tam od včera nějací řemeslníci, kteří se prali nočně s ponocnými, ponocní přivedli je na řemeni, ti budou vypuštěni, až je rychtář oznámí purkmistrovi, a to nemohl rychtář dnes učiniti pro slavnost, snad ti netrpělivci tolik hřmotí teď.“

„To my v Rakovníce takového očistce nemáme, u nás se hází všechno na jednu hromadu. Jen dlužníci jsou sami na Vysoké bráně,“ vykládal Šimon. Kožešník uchopiv se zprávy Šimonovy, s patrným rozhořčením pravil:

„Ten Lidera, který je tady v Očistci u zdi přikován, ten by věru také spíš náležel dolů mezi nejhorší zločince, není už ani tak tuze mladý, ale srdce jest zlotrovalého, člověk sám sobě nedobry, hanebný!“ Na očích, na tváři bylo viděti kožešnickovo rozhorlení veliké.

„Čeho se dočinil ten člověk?“

„Není to člověk, neboť učinil vzpouru proti své matce, vdově, a pro pohanění matčino zasluhuje šibenici.“

V tom vyšel hospodář Petr, uklidniv mladé vězně v zadním pokoji; chtěli jíst a pít; hospodář to opatří, aby se zachoval pánům otcům nezvedených kloučků. Také to tak nepokrytě vyložil rakovnickým hostům, přidav ještě, že tu ti čistí mládenečkové dlouho nebudou, potom si sedne do klády žid Šalamún, s kterým ti mládenečkové sedět nechtěli, aby neměli na své cti ouraz.

Rakovničtí rozloučili se s kožešníkem a s vězni a spolu s hospodářem vyšli z poctivého vězení měšťanského.

Na mázhauze před mřezí potkali se s městským rychtářem zase. Šimon se optal, kam že páni dospěli s počty, kterak to dělají?

„Nejprvničky konají ouředníci počty drobné před čtyřmi pány z rady a před panem primasem, a po čase činí se počet veliký, úhrnný před celou radou a staršími obecními a panem císařským rychtářem, ale ten tam sedí už teď taky.“

„Tedy vše jako u nás venku, toť se ví, jináče to nejde,“ dotvrdil Šimon.

„Dnes nejprvničky proveden počet sirotčí, peníze sirotků jsou v rukou pánů, počet šel rychle před se; potom vykonali svoje počty ouředníci mostního cla, ouředníci nad clem a mýtem v branách, solnaři, co prodávají obecní sůl, ouředníci nad obecním dvorem, nad mlýny obecními, teď právě spočítají příjem a vydání tržní trhu rybiho a masného; přijdou ještě ouředníci nad obecní

váhou, ouředníci nad vápenicí a úřad šestipanský nad stavbami; mají co dělat, aby do západu slunce byli hotovi, brzy padne hodina dvacátá druhá, primas pospíchá dosti, některá registra jen tak se přeběhnou, co přebíhá peněz, to se rychle vyčte na stůl, primas to sebere i s puškou a registry, pan písař napíše v rychlosti kvitanci ouředníkům, ti odcházejí, a už jiní nesou svoje cedule a registra. Jde to rychle!“

„A co, když se sousedům, kteří jsou voleni za ouředníky, v počtě nedostává?“ pátral Šimon písař.

„Musí nahrazovati.“

„Dělány dnes mnohé vejstavky počtům?“ pátral písař dále.

„Nu, ani ne, jen při počtech obecního dvora činěny vejstavky; je každému podivno, že obecní dvůr nic, pranic nenese, tolik k němu polí, tolik tam ovcí a jiného dobytka, a nic z toho, příjem se s vydáním již po kolik let pěkně srovnává; nezbyvá užitku ani za makové zrno. Dnes pravil pan primas, že ten počet je trochu temný, a byl z toho hlučný hovor.“

Rychtář rozloučiv se s Rakovničany, kráčel dolů po své práci. Rakovničané se chvíli radili, kam teď? Na radním domě prodlévati vidělo se jim býti zbytečno; vsáktě tu ztrávili dobu drahně dlouhou a zbytečně. Shodli se, že trochu pochodí Prahou a po západu že půjdou do svých ložumentů na hospodu. Při tom vzpomínal Šimon na ženu svou a děti v Rakovnici, co asi dělají.

Takž sešli Rakovničané na dolejší mázhauz a

hodili se právě k tomu, když rychtářský písař Johannes drže škartici s olůvkem v rukou, na hromadu sháněl prosebníky a žebráky, kteří stáli a posedali ve všech koutech. Sehnal je všechny k strážné kobce. Při tom se Johannes na ně hrubě potrásal:

„Vždyť jsem vám už řekl, že dnes se pana primasa nedočkáte, je to jednostejno, já vás zapíšu a nazejtří ráno, co vám přirekne pan primas, to vám vyplatím, tady, na tom místě, tedy pokoj, dobrá věc pokoj! Jste přesporní, takž co s vámi? Neměl vás branný ani bránou propustiti. My máme své domácí žebroty dost. Tak co jsi a nač žádáš svatě almužny?“ ptal se prvního, který byl z těch lidí nuzných na pohled nejonačejší; byl v dlouhé poněkud ochozelé sukni, bez vouzů, vlasy měl dlouhé, bired skoro zánovní.

Pochopil muž starý a pověděl latinsky, že je kněz z Uher, že je zajatý a žebere na své vyplacení. Písař rychtářský neviděl takového kněze poprvé; kdykoli vojna turecká v Uhrách zabouřila víc, přicházeli takoví zajatci prosit na sebe i na ty, kteří v zajetí zůstali až do vyplacení. Sebrav svoji latinu a tvář našpouliv zdvořileji než prve, pravil písař: „Monstra chartas tuas, domine!“

Kněz vyňal z rukávu dva listy složené a provázkem svázané a podal je. Potom oznámil knězi, aby přišel nazejtří, že obdrží. Postřehnuv Rakovníčany, Johannes ukázal latinské listy knězovy písaři Simonovi, aby pohleděl, nejsou-li falešné. Simon pohleděl a uznal, že nejsou, pečeť že jest pořádná.

Páni rakovničtí chvíli postáli.

Písař vybral si muže po měšťsku oděného, nevelikého, s přičervenalou bradou. Mužik začal německy a mluvil rychle, jako když seká do jitrnic. „Kaaden, abgebrannt“, to se v řeči jeho opakovalo několikrát, až písař, k němuž oba Rakovničané také přikročili na pomoc, pochopil, že je to měšťan kadaňský, pohořalý! Ukázal list od městské rady, na žebrotu vydaný. List prohlíželi zase všichni tři. Šimon při tom podotekl, že v Rakovnici loni lapili žebráka, který listivě mnoho peněz na lidech vyšantročil a list měl spečetěný grošem a ne pečetí městskou poctivou; za to byl v Rakovnici stat. List kadaňský shledali tři znalci spravedlivým.

Potom obrátil se písař k dvěma mladíkům, skoro chlapcům, aby zvěděl, nač žebrají. Jeden se přívětivě usmíval, a druhý vykládal, že jsou studenti z Krakova a že putují do Říma.

„Jestešmy studenti z Krakówa i chcemy putować do Rzyma!“

List měl z nich jen jeden. Druhý neměl průkazu žádného.

Ale mladiství Poláčkové usmívali se tak dětinsky upřímně, že písař se ani nesháněl po druhém listě a zapsal do škartice: „Dvěma studentům do Říma jdoucím z Krakova.“ Zejtra připiše, co jim pan primas z měšce obecního na dalekou cestu dá.

Pak přišel na řadu voják, chlap v šatech a v škorních rozedraných, beze zbraně, jen ohromné frňousy pod nosem trčely mu na dvě světa strany

velmi směle a podnikavě. Privil po česku, že jest v Turcích zajat, a že žebře na pět jiných, z kterých jednomu Turci vyřizli kus jazyka. Umlělý, potrháný, nečitelný papír nějaký vytáhl ze škorně. Písař zapsal do škarty o vojákovi, v Turcích zajatém.

Když voják odešel, zůstala tu ještě kulhavá žena s mužem nevidomým a němým. Žena měla v ruce mošnu a na tváři flastr.

„Ty, zdá se mi, lidi klamáš,“ pravil písař ženě, „nač máš ten flastr? Nebéřeš jména pána Boha nadarmo? Nemáš na tváři vypálené znamení z trestu?“

Žena odkryla cíp flastru. Znamenána nebyla.

A když i těch dvou lidí mrzáctvo do škartice zapsáno, hlásil se z temného koutu u dveří stranou na zemi ležící člověk, chroptivým hlasem oznamuje, že jest malomocný a druhého malomocného že branný nechal ležet před branou a nepustil do města.

Daniel shlédnuv na tváři ubohého člověka lišej, který mu ujídal noš, vyběhl z rathouzu, jako by mu hlavu zapálil, a Šimon hupky za ním.

Neučinili ani třicet kroků, v tom začaly hodiny na věži rathouzní vybíjeti hodinu pátou německou; česká hodina to byla skoro dvacátá třetí, za hodinu zapadne slunce.

Sotva že odbil hlásný kladivem pět ran do cymbálu, dva pozounáři objevili se ve dřevěném podsebití rathouzní věže a podle své každodenní povinnosti zahráli zbožný kousek na své dlouhé trouby. Táhlé, čisté zvuky chvěly se ve vzduchu,

den jarní, ráno kalný, teď k večeru jásal, Jehlany týnských věží zářily v zlatém světle. Lidé zastavovali se. Oba Rakovničané bezděk odkryli své hlavy.

Když odemřely, zamkly poslední hlaholy z městské věže, dali se Rakovničané na cestu úzkými ulicemi k mostu, na mostě potkávali nejvíc všelikého dvořstva z Hradu, viděli mnoho lidské nádhery, potkávali pány na koních, pány i dámy v nosítkách, i některá nosítka, v nichž seděla nastrojená dáma, provázena pánem na koni; slyšeli rozmanité nepovědomé jazyky, ještě nejsnáze poznali vlaský jazyk, poněvadž měli vlaské zedníky i v Rakovnici, potkávali také dělné lidi, jdoucí z práce a nesoucí motyky, rýče a strkající před sebou kolečka a trakaře.

S mostu zahruli na Újezd, kde rakovnické pivo čepuje se v každé hospodě, pod každým věníkem, pijáky zvoucím a lákajícím. Do dvou hostěnic zašel Šimon upomínat šenkěře, aby zaplatil Rakovnickým, čím už za drahný čas povinen.

Převozník převezl pak Rakovničany zase na Staré město k vápenici, šli dále příkopem, jehož smetí a nečistoty se Rakovničanům pranic nelíbily, prošli brankou na Perštýně a brali se mimo kostelík sv. Martina ve zdi na Zelený trh na svou hospodu.

Bůh daj, zdraví spali!

II.

áno se vybrali z hospody o něco dřív nežli včera. Byli netrpěliví, chtěli zvědět, kdyže dnes rada městská je přijme.

Šli dříve než včera; lidé otvírali krámce a vykládali na ně zboží, pekaři spouštěli prkna na okně a kladli na ně čerstvé pečivo, viděli dvě matrony zvolna do kostela krácející a slouhy ženské za nimi s polštáři.

Na dolejší mázhauze v radnici zastihli kromě strážných, kteří stáli a seděli na lávce ve vratech, množství rozmanitých lidí, tisících se ke dveřím světnice rychtářovy.

Tu právě setkali se s předním písařem městským, čili s kancléřem Karchesiem. Potrásli si rukama a řekli si: „Bonum mane,“ dali si dobrého jitra.

Kancléř jim bez dlouhého mluvení oznámil jménem páně primasovým, že rada přijme vyslané vzácných pánů města Rakovnického hned po soud-

ním zasedání, tedy asi k hodině sedmnácté na českém orloji. Proběhem řeči, stlumiv hlas, svěřil jim též, že pan Adam Šternberk v samý večer poslal schválního posla s listem k panu primasovi a k radě, a neklamou-li ho všechna znamení, že vítr se Rakovnickým obrátil a že jednání stran piva jejich bude dnes velmi přátelské.

„Bylo by již obojstraně potřebí klidného rozmluvení a dobré vůle, škudrlunek nám nadělali vaši páni za dvacet let již dost,“ pravil Daniel.

„Přimluvte se taky,“ škemral Šimon a sliboval: „Soudeček hořkého rakovnického vás nemine!“

Právě vcházeli do vrat dva radní páni, jeden z nich znal Šimona z loňska, podal mu ruku a vítali se. Z řeči bylo znáti přízeň a potvrzovalo se, co pravil kancléř.

Páni s kancléřem brali se po schodě nahoru: Dohonil je mladý kněz týnský, za nímž nesl zvoník týnský kasulí a bílou sukni se štúlou ke mši.

„A kde tu čte kněz mši?“ ptal se Daniel.

„V kapli, což nevšimls sobě té kapličky spanilé ve věži nad bohatými krámy?“

Přicházel městský rychtář Gregor. Zastavil se. Rakovničané mu vypravovali o vlídnosti pánů radních, jen toužili do toho, že mají až do hodiny sedmnácté čekat, a ona teď hodina minula třináctá.

„Nuže, pojdte ke mně, sedněte si u mne,“ pobídl rychtář městský, „alespoň uvidíte a uslyšíte, že mám soužení stokrát větší nežli váš městský rychtář. Pohledte, kolik lidí tady čeká u dveří,

a pan Šimon, který zná obchod náš a rozumí mu, zajisté již z tváře těch lidí poznal, že nesou rychtářovi pěkné věci. Pojdte, překážeti nebudete, já jich tam všech nevpuštím pojednou, to bych přestal dmýchat!“

Po té dal biřicovi rozkazy a vešel s Rakovníckými do nízkého sklepení, které zavánělo plísni.

Byl tu stůl, dvě stolice a při zdi lavice. Na stole ležely dva palcáty rychtářské pravomoci, stál kříž a dvě svíčky, kdyby třeba bylo přísahati, a bylo tu i křesadlo na rozsvěcení těch svíček. Vedle stolu stál široký pulpit písaře rychtářova a na pulpitu rozložena otevřená veliká kniha, po jejíž straně pravé visel kalamář a v něm brkové péro. Na lavici složena hromádka zbraní, korduláče tři, meč a rapír čili péro:

„To minulou noc ponocní sebrali nočním chodcům nepokojným,“ pravil rychtář, ukazuje k zbraním, „a tady visí uzdy na zkrocení nezbedných!“ při tom ukázal na zeď, kde na hřebících mezi okny visely tři řemeny, do nichž se vážou zatčení lidé a vodí na radní dům.

Rakovniční usedli na lavici ke kamnům, kde překáželi nejméně. V tu chvíli vešel s pospěchem písař Johannes, omlouval své zpoždění tím, že u pana primasa jednal stran přespolních žebráků včerejších, při tom se Rakovníční dověděli, že dostali žebráci po 3 a 4 groších svaté almužny.

Písař ihned zasedl k pultu, vzal brk do hrsti a čekal.

Rychtář zvolna došel ke dveřím, a přítelvěv je, dal biřicovi znamení hlavou i rukou. Biřic

vpustil do rychtářského sklepení malého zavalitého měšťana, dle šatu zámožného. Ještě nesklaply dvěře, měšťan hovořil velmi rychle, že mu ten švec nechce platit činže, již po dvakráte že mu činži pozůstal dlužen, že vůbec nechce platce býti, a pan rychtář ho musí z bytu a z domu vyházet.

„Podle městského práva musím, když toho žádáš a zaplatíš od vyházení z domu 30 grošů, ale, ač neznám toho tvého liknavého pokojníka, přece za něho prosím, aby moji pacholci nemusili mu nábytek vyhazovati na ulici, bývá z toho vždy stok lidí, a vyházení lidé se stydí, a což, kdybys mi ho poslal nazejtří sem, já bych ho upomenul, aby ti práv byl!“

Mužiček se vrtěl, mluvil mnoho, ale na konec změkl a pro křesťanské milosrdenství nestál o to vyházení z domu.

Johannes na počátku řeči něco zapisoval, na konec všecko přerhal.

Když měšťan odešel, vstoupila smělá žena mladá, velmi světácky oděná, mající mužský plášť přes ruku přeložený.

„Vaše milosti, pane rychtáři,“ spustila, „předevčirem jsem —“

„Kdo jsi, která jsi?“ vskočil rychtář do řeči.

„Šenkérka od Zelené žáby, předevčirem jsem strhla vlaskému zedníkovi, říkají mu Francišek, tento plášť s beder, protože za vypité víno nezaplatil a chtěl pryč ujít; pro plášť si nejde, aby ho vyplatil, tehdy ho skládám na právé a prosím o dopomožení peněz za vypité víno!“

„Inu já ti zedníka hledat nebudu, takových vlaských a německých rytířů tady teď běhá, kdož by je honil, pláště tu zanechej na právě, a chlapíka si pohledej sama.“ Písař zapsal do knihy stran pláště.

Vstoupily dvě obstarlejší ženy, obě zamklé a ustrašených očí. S nimi vstoupil rychtářský pacholek ozbrojený. Jak vešly, jedna ihned šinula se na jednu stranu, druhá na druhou, tedy dále od sebe. Nepřítelkyně na první pohled.

Rychtář přísně, drsně je uvítal s nadávkou, a hned jal se vyčítati, že neušetržující počestnosti a posvátného místa, jako je most kamenný, když se potkaly na něm právě proti božím mukám, obě shodily svoje koláče s prkének a těmi prkénky se bily, až třísky odletovaly.

„Odsuzuji vás na dva dni a dvě noci do zadního vězení, obě do klády a za obě nohy. Nejste-li spokojeny s tím mírným trestáním, jděte si k panu purkmistrovi, a ten vám přidá!“

Jedna přijala trest mlčky, druhá začala něco hovořiti, ale pacholek obě již vyváděl ven. Písař Johannes psal o dvou ženách, že se bily na mostě prkénky; kláda za to.

Bířic vpustil dlouhého muže venkovana v kožiše a beranici, kterou s hlavy stahoval teprve, když vešel. Bylo ihned pozorovati na pohybech a trhané, překotné řeči, že spospíchá.

„Vaše poctivosti, pane rychtáři, jsem hrnčír, Mrázek, hrnčír, z Berouna, tady je zatýkáci list, prosím, abyste mi zatkl Nezdaru z Klatov, je tady, je na trhu, je to on, je tu s vozem, prosím, aby-

ste ten vůz obstavil i s Nezdarou, tady zatýkací list od naší rady městské, mohu ho dát zatknout, kde ho popadnu, tady jsem ho zastihl, je to on, je mi dlužen za hrnce dvacet kop, již tři roky, nechce platit, prosím, zatkněte ho, obstavte ho.“

„Medle, teď už vím a rozumím, oč jde,“ přerhl rychtář neklidnou řeč, „jsi sám jistec, zatýkací list, jak vidím, správný, slož tedy tři groše rychtářského práva, za hodinu přijď zase, já půjdu s tebou a obstavím ho, pan písař zapíše obstavuňk do rychtářské knihy.“

„Ale, ale za hodinu, kdo ví, kde Nezdara bude, jestli mne shlédl, ujede přec!“ pravil ustrašený hrnčíř berounský.

„lno, musíš za ním, dej dva groše, přidám ti některého svého pacholka, pohlídá za tebe, hodina není dlouho, kam by ujel? Až ho zatknou a obstavím, trvám, že si vyprosí lhůtu a pěkně ti zaplatí, pěkně tě odbude. Tedy za hodinu!“

Hrnčíř strachem a netrpělivostí všecek spocení, vysul z rukávu sáček a vyčetl na stůl pět grošů. Rychtář vyšel s ním ven, aby učinil opatření.

Vrátil se s obtloustlou paní, která těžce dýchala; neuhodl Daniel, zdali tloušťkou či zlostí. A byla její slova úsečná, zlostná. Chtěla mermomocí, aby rychtář poslal pro její služebnou, aby ji dal katu, kat aby ji dal prsty do skřipce, nebo aby ji položil na tovaryšské máry, a až bude v skřipci nebo na marách, však potom poví, kde vzala ty dva tolary, komu je sebrala, vyjde a

pukne na světlo boží, že je pobrala jí, hospodyní domu.

Rychtář po několika marných pokusech konečně zastavil řeč a ne bez odporu panina vyložil, že on nemá práva dávatí žádného člověka katu, ani do skřipce, ani na máry, to že soudí páni v radě, když sedají na ortelích, ale ani páni by nedali děvečku katu pro dva tolary hned, aby se tedy paní jen uklidnila, umírnila, děvče aby mu sem poslala, že s ním promluví.

Paní začala znova, rychtář zase vykládal znova, paní se pustila do rychtáře, tomu zalila krev všecku tvář, rozhněval se a pravil:

„K právu poctivost, ne-li, dám tě posadit!“

Po těch slovech klesl panin hlas až do tíchého bručení a s tím vyšla.

Vstoupil muž starý, nahrbený, po měšťansku oděný. Rychtář ho přivítal rukou podáním, zval ho mistrem pekařem. Tenkým hláskem oznamoval mistr pekař, že si to rozmyslil, že není s rozsudkem, jak ho vyřekl před týdnem pan rychtář, spokojen, a že se odvolá.

„Neměj mi v tom za zlé, pane Gregore,“ pravil stařeček, „ten Němec, co u mne bydlil, to učinil, žádný jiný nebyl by tak nezbedný, jenom takový cizozemec, ten mi do kamen natloukl hřebíkú a zkazil mi kamna, tebe jsem nepřesvědčil, můj vnouček ti za svědka nestačil, říkáš, jeden svědek jako žádný svědek, to mi nejde na rozum, já se odvolávám tedy k radě, a ta musí tvůj ortel napravití, ten nezbedný člověk musí mi kamna zaplatiti.“

„Inu, jak chceš!“ odvece rychtář dosti lhostejně, „pane Johannes, napiš to, že se mistr Jarolím odvolává k vyššímu právu! Ale stojí to, milý mistře, půl kopy grošů, a panu Johannesovi musíš také některý grošik dát od psaní.“

„Dám, dám!“ švitořil tenkým hláskem stařeček, a písař, vzav velikou škartici papíru, psal stručně, že Armpach, drabant ode dvora císařského, byl viněn od mistra Jarolíma z Platnéřské ulice, že by mu vbil hromadu hřebíků do kamen, rychtářské právo nenalezlo při nedostatku svědectví, že dotčený Armpach to byl učinil, protož zrušilo žalobu; mistr Jarolím, složiv důkladného půl kopy grošů, volá se k vyššímu právu Jich milostí pánu radních.

Rychtář přečetl mistrovi nahlas, co napsáno, pak tu škartici písař posypal bílým pískem, přehnul ji na písmo, a spečetiv, dal ji v ruce mistra pekaře, který se s ní odšoural ven.

Když vyšel, biřic vstoupil s oznámením, že není vně nikoho.

Rakovničtí vstávali z lavice od kamen. Tlustý Daniel se hrubě natahoval nařikaje, že jest dlouhým seděním skroucen jako voskový sloupek. Šimon písař zatím pochvaloval rychtáře městského, kterak pěkně to umí, podotekl také, že tady v malých chvílích v jediném dni odbyto sedmero kusů rychtářského práva, kdežto v Rakovnici nemá rychtář ani za celý týden sedm kusů.

Rychtář vzal palcát, písaři vydal druhý, aby ho v domě zastupoval a vyzvav dva rychtářské pacholky, šel do trhu obsadit klatovského Ne-

zdaru. S Rakovničany se chtěl právě loučiti, když Šimon písař zvědavě vpletl se mezi nějaké lidi, stojící před dveřmi vedle rychtářova sklípka.

„Hoj, pane Šimone,“ volal rychtář, „tam nesmíš!“

„Co tam?“ ptá se Šimon uleknut i mrzut z napomenutí.

Rychtář vyložil, tam že druhý písař, mladší písař, vyslyší svědky k rozličným soudním přem, a ti svědci, že mu svá svědomí musí říkati k péru, on zapisuje vše, co se svědčí, ale nesmí při tom nikdo býti; strana protivná svědka vidí, písař ji ho představí, ale hned musí strana ven, a písař píše.

„Tak teď víš, proč tam nesmíš, a což vy to tak v Rakovnicce neděláte?“

„U nás svědomí se přijímají v radě,“ odpověděl písař Šimon.

Rychtář se rozloučil.

Daniel malíř s tváří velmi mrzutou pravil Šimonovi, že už má toho čekání a poslouchání do syta, a že musí na víno k Vilímkovům, nemá-li tady složit se na zemi a zhynouti. A nečekaje odpovědi Šimonovy ihned rozkolébal se z radnice pryč. Písař Šimon byl tak jurista ven a ven, že zamrzela ho netečnost malířova k právním jednáním městským; nemohl pochopiti, že ho věci tak důležité nezajímají. Pomyslnil u sebe, že Daniel je balvan líný, který dávno zanechal malování a stará se doma jen o chmelnice své a tady o víno. Nechal ho, nevolal za ním; jen strach ho popadl, vrátil-li se v čas na radní dům k audienci.

V tom okamžiku vkročil do radnice podivný

člověk. Ani ne zevnějskem, ani šatem podivný, po zevnějšku a šatu znáti jest obyčejného krejčovského mistra, ale divno bylo, že mistr oběma rukama nesl před sebou nemalý kámen. Nač ten kámen? Co s ním v radním domě? A také hned se optal, nemoha přemoci zvědavosti své:

„Kam s tím, pane mistře?!“

Mistr krejčí všecek udychán odsekl stručně:

„Do úřadu šestipanského, říkali mi, že páni na úřadě ještě sedí.“

A mistr s kamenem zašel za roh v postranní chodbičku, a Šimon za ním. Skoro stejně vešli do otevřené kancelářky úřadu šestipánů.

Šiň téhož skleповého rázu jako rychtářská. Stůl obšírný, pulpít s knihou a kalamárem. Kříže a svéc tu nebylo. Za to tu na zemi, na cihlovém dláždění rozestaveny jsou vzorné míry a váhy. Jsou tu měděné džbery, mázy, vědra, větele, závaží, lokte. Kdo pochybuje o spravedlivé míře, dojde si do šestipanského úřadu a změří a požaluje. Pánů neviděti, je tu jen šestipanský písař, a ten, shlédnuv krejčího s velikým kamenem, diví se stejně tak, jako prve Šimon, který zůstal za krejčím asi o kročej vzadu.

„Co nám tu přináší mistr Herynk?“ ptal se písař půl udiveně, půl vesele.

Mistr složil obšírný kámen na zem a vykládal rozhněvaně, že kovář Šícha vedle v domě mlátí kladivy tak nekřesťansky, že se jeho, Herynkův dům, otrásá a dnes otrásáním vypadl tento kámen.

„Přináším ho, aby byl k právu světlý a hmatný důkaz!“

„Ale to bychom vám, pane mistře, byli uvěřili bez kamene; nechte ho tedy tu, já zapíši, že jste ho přinesl a proč, však teď právo tady odpočívá, dva z šestipánů musili před drahnou chvílí do rady, tam se teď sedí na ortelích, a dva šestipáni šli kamsi ohledat stavbu, která sousedům zaslepila a zastavila okna, takže nařikali a žalovali. Také jsme povolili několika sousedům povydati do ulice šindelné stříšky nad okna krámská, páni i ty stříšky ohledají, nejsou-li na překážku v ulici, projede-li pod nimi jezdec na koni; tedy se již dnes nebude nic tady jednati, až zítra o hodině patnácté.“

Mistr krejčí mrzutě odešel. Šimon dal se v hovory s písařem, chvilku poseděli spolu. Dověděl se od písaře, že dále vedle jest úřad desítipánů, kteří soudí o neveliké dluhy, dnes mají zavřeno, nesoudí denně. Šimon na to sdělil písaři, že v městech na venkově soudívá o malých dluhách purkmistr.

„U nás,“ doložil, „u nás se o to, kdo má dluhům dopomáhati, hádá primas s purkmistry. Venku máme všechno prostěji zřízeno nežli vy tady v Praze, nu, nedivno, Praha hlava království, a všechno tu máte do třikráte, Novoměstští mají zřízení asi stejné jako vy Staroměstští, a Malostranští asi taky. My v Rakovnicě stačíme zatím osměrymi knihami a dvěma písaři, já jsem písař starší, a podle mne je mladší, knihy máme, do kterých zapisují se grunty a domy koupené nebo prodané,

knihy na poslední pořizení, knihy, do kterých zapisujeme listy, dopisy přes pole posýlané, knihy svědectví soudních, knihy ortelů, knihu černou, do níž se zapisují vyznání zločinná, a manuál purkmistrovský a dost.“

„U nás je knih rozmanitých ještě jednou tolik, a písařů je v našem domě radním víc než třicet,“ pochloubal se pražský písař.

„Jste také asi lépe placeni, než my ubozí venkované?!“ vyzvídal Rakovničan, „já, přední písař, беру ročně 12 kop!“

„Náš kancléř, pan Karchesius, má týdně po kopě, toť arci daleko víc!“

Popovídali si ještě chvílku, a potom šel Šimon po schodě nahoru k radní síni, aby pohleděl a poslechl, kam konšelé dospěli v soudech a v ortelích a kdy asi budou hotovi. Netrpělivost posedla na konec již také jeho.

Před radní síní na mázhauze stálo a chodilo dost lidí; byli v skupinách o i samotě. Šimon postřehl ihned, že ti lidé štítí se kouta, kdež seděla na zemi u nohou dvou biřičů bába, žena zakrsalá, oči ustrašených, vyjevených, vyvalených a sem tam neklidně bloudících a lidí jako o pomoc prosících. Byla sprostně, chudě oděná a pouta měla na rukou i nohou. Právě vystoupil ze síně konšelský sluha či servus s listem; pohleděv tázavě k skupinám, vysokým hlasem volal:

„Páni konšelé Starého města Pražského jsou hotovi jednomu každému v rovnosti uděliti toho práva, co sama spravedlnost právní s sebou přinese, ve při o peníze mezi Hlavatým alias Prkno

a mezi Mozolem od fortny, dostavil se Martin Mozol k stání a doličení práva, Hlavatý alias Prkno se nedostavil; volám ho před právo po-nejprv, volám ho po druhé, volám ho po třetí!“

Po těch slovech počkal servus některý okamžik a pak vyškrtl jméno Hlavatého alias Prkno ze škarty. Tím v soudní při své propadl Hlavatý či Prkno dle pravidla starodávného, které servus tišším hlasem na odchodě pověděl, že „právo slouží bdícím a ne spícím“.

Odcházejícího servusa chytil za ruku měšťan slovy:

„Snad už brzy budu moci ubyt býti, čekám tu již za dvě hodiny, jde o vyhlášení poslední vůle, to přec již mohlo odbyto býti!“

Místo odpovědi servus ukázal na tulich jeho a pravil:

„S tím tulichem do světnice nesmíš, také ne bez pláště, místo jest posvátné a poctivosti hodné, pozor, ať tě nezavrou i s tulichem!“

Šimon, jenž své kordisko dávno zanechal dole v strážnici, vešel do radní světnice, když se právě začalo líčení pře nové.

U zábradla postřehl strany s advokáty; u jednoho advokáta čili řečníka stáli dva muži, u druhého řečníka tři; z těch tři dva šeptali řečníkovi do obou uší, takže dosti nevrle se ošíval.

Bylo tu od zábradla ke dveřím ještě lidí víc, snad diváků, snad svědků.

Konec zábradla seděl kancléř Karchesius a ještě jeden písař mladý. Ten mladý četl z knihy žalobu. Poznal Šimon z několika slov, že jde

o slíbenou koupi domu a neprovedenou. Šimon již loni byl v radní světnici staroměstské, znal pěknou tu síň a prohlížel si ji s chutí a obdivem zase rád. Její strop trémový byl všecek mezi trámy vyzdoben pozlacenými znaky, růžemi; uprostřed stropu visel svícen lesklý o deseti ramenech. Zdi byly vysoko obloženy uměle řezanými a malovanými lištami a římsami; na římsě právě nad sedadlem primasovým leskly se vysoké dvě číše, pokud mohl Šimon rozeznati, jedna byla s obroučky a jako kalich, druhá byla špičatější a plna větviček stříbrných a figurek pozlacených. Zeď nad dřevěným pažením byla tu a tam popsána, ale nebylo lze čísti nápisů starých a polosmazaných. Pod baldachýnky pozlacenými na třech místech stály sochy starodávného řezání. A což kamna! Ta svítila! Ne-jeden kachel na nich byl zlatem polívaný. Stranou před primasem stál stolek, krytý ubrusem bílým. Na stolku kříž a dvě svíce.

Pánů radních spočítal Šimon jenom jedenáct i s primasem. Tedy sedm jich zůstalo doma. Neomluví-li se, budou platit pokutu.

Nepříjemno bylo doslýchati advokáta strany žalované. Malý zavalitý muž s nosem narudlým a hlasem, jako mívají pijáci, vykládal soudu, že strana jeho nic neslibila prodati, a že to byla jen večerní rozprávka.

Advokát strany druhé, vyžádav sobě dovolenou k mluvení, vyvracel svrzení předešlého řečníka a prosil na konec, aby byli čtení svědkové.

Proti tomu, aby byli čtení svědkové, mluvil

první řečník dlouho, poznal Šimon, že mluví, co mu k ústům přichází, a hned pomyslel sobě, že nejsou ani v Praze lepší řečníci než jinde, všickni všude jen mluví a mluví, o lidské měšce se hádají a jednání protahují, aby víc vydělali.

Když advokát dokončil, primas kázal všem vyjít ven, poněvadž páni vezmou mezi sebou potaz. Tedy vyšli všickni i se Šimonem.

Za chvíli vpuštění zase. Primas ohlásil stranám, že není příčiny, proč by svědkové neměli čtení býti. Kancléř otevřel knihu svědomí čili svědectví a dal se do čtení. Četl, jak bylo psáno, vždy byli tři, čtyři svědkové psáni s jedné strany, pak písař převrhl několik listů, a četl svědky strany druhé a tak četl a četl dlouho.

Když písař dočetl, vzal si dovolení advokát žalované strany promluvíti. A mluvil chroptivým basovým hlasem svým, ukazuje k tomu, kterak ti svědci sobě odporují, a naposled, když mu žalovaný v ucho přišeptl, oznámil s důrazem, že svědka Váňu tkalce zamítá a naříká.

Tím byl konec. Primas vstal a oznámil, že o nárek a zamítnutí svědka musí býti nové přeličení a rozhodnutí. Hlavní pře že se odkládá podle práva.

S tím obě strany i s advokáty vyšly.

Žalující soused, jehož pře zase na dlouho odložena, naříkal už ve dveřích hlasitě:

„Tak zase odklad a protahy; už dvě léta se o moje právo ukládá a s těmi odklady se mi hrubě steskne, a co peněz, co peněz!!“

Z venčí donikal do síně hlas servusa, volají-

ciho mistry poctivého cechu truhlářského a jejich tovaryše. A hlas ještě vysoce zněl, když tři cechmistrů vcházeli, a za nimi hrnula se hromada mladých lidí, čeládky to truhlářské.

Cechmistrů postavili se k zábradlu na jednom konci, tovaryši, jichž napočítal Šimon dvanáct, shrnuli se ke konci druhému.

Primas jakožto purkmistr prvního měsíce pravil: „Medle, jste tu zase, spor vleče se, dnes bohdá ho skonáme; pane mistře (tím slovem obrátil se k městkému písaři), dej přechisti všecko, co dosavadním soudním jednáním zapsáno!“

Mistr Karchesius, nasliniv prst, převrhl několik listů soudní knihy veliké, a ukázal písaři mladšímu, a ten dal se do čtení hlasem svěžím.

Četl nejprve žalobu.

Četl, že v poslední neděli roku pominulého zběhla se rozepře zlá mezi mistrem Antonínem a tovaryšem jeho Kuncem, z Pražských měst ušlým. Tovaryš jest mistru německým jazykem lotrův a šelmů nadal a potom utekl, proto jiní tovaryši zastavili práci a nechtěli u mistra Antonína dělati, pokud by se z toho nářku šelmovství a lotrovství nevyvedl; potom skoro všickni tovaryši truhlářského řemesla zastavili práci a chtěli z města ujíti, a tak mistrů ouzkost majice, žádají za opatření a tu věc pánům v moc dávají, aby tovaryši byli do vězení dáni a nebyli z něho puštění jináče než na dostatečné rukojemství, že z Pražských měst neujdou.

Po té písař převrhl dva listy a četl odpověď zatčených tovaryšů:

„Zběhla se nesnáзка mezi mistrem a tovaryšem. Tovaryš jest řekl k mistrovi: ‚Veliké dílo nám dáváš a nedáváš snídání!‘ Ale on mistr pověděl: ‚Nedělej!‘ Tedy jest nedělal, a mistr ho za šelmu zhaněl. Na to pravil tovaryš: ‚Nazejváš mne šelmou, sám jsi šelma!‘ A nás tovaryšů žádal, abychom ho za dobrého měli a ne za šelmu, a toho mistra abychom měli za šelmu. Ale my máme mistra Antonína za dobrého, a tovaryše Kunce, který tu není, taky za dobrého a žádáme, aby to hanění nebylo nám žádnému na škodu v cizích zemích.“

Pak zase převrhl písař několik listů, na nichž zapsána jiná soudní jednání, a četl dále odpověď starších cechmistrů:

„Tovaryši všecko lehýnce vylouvají, nemohou však zapřít, že se proti mistrům všem postavili. Kdyby Jeho milosti císařské pan rychtář a páni takového stavení práce netrestali, potomně by jedenkaždý cizí, přijda sem, chtěl tu rozkazovati.“

Potom přečteno několik svědků, kteří však nevěděli nic podstatného než to, že stávkující tovaryši několik dní potloukali se po hospodách, vzkazující jiným, nepřidají-li se, že je zervou, a že několik jich rychle z měst Pražských odvodrovalo.

Když to všecko přečteno a konšelům v pa-mět uvedeno, kázal primas oběma stranám ven.

I stěhoval se zvědavý Šimon Rakovničan ven na předsíň spolu se vším řemeslem truhlářským. Venku z hovorů vyrozuměl, že dobrá polovice

tovaryšů jest národa německého, také snadno postřehl, že všickni ti tovaryši jsou již s mistry v přátelském srozumění, alespoň mluvíli spolu a byli k sobě přívětivi. Pomyslíl sobě Šimon, že vězení, v kterémž tovaryši, než byli vyručeni, seděli, v jich mysl působilo dobře.

Když konšelé uradili se, a kancléř Karchesius v rychlosti napsal ortel, povolání jsou truhláři do soudu zase.

Primas postoupil o několik kročejů k zábradlu, a přijav příruční knihu od Karchesia, četl ortel:

„My purkmistr a rada Starého města Pražského, majíce pána Boha na paměti, a uváživše žalobu, odpověď k ní a přeslyševše svědectví, za právo vypovídáme: Poněvadž z lehké příčiny nevole taková vzešla, že oni, tovaryši, nad stravou svých mistrů se stavují, ješto v jiných zemích na chlebě a vodě přestávati musejí, a též poněvadž mistři jsou tovaryše Kunce s mistrem Antonínem chtěli urovnati o ten nárek šelmy, který se u nás lehce váží, ale oni, tovaryši, v tom spokojiti se nechtěli, než se jim zprotivili, z těch příčin všickni se berou do šatlavního trestání, a ti, kteří utekli, vyhlašují se za psance nectné, za kterými cechmistry mají do cizích měst psáti.“

Od tovaryšů promluvil jeden, že trest ujímají, ale prosí, aby nesesedli dlouho.

Z cechmistrů jeden poděkoval za spravedlivý nález, ale také prosil, aby tovaryšové pro mister-skou práci nebyli dlouho zdržováni.

Po těch slovech obojí svorně vyšli.

Primas poručil servusovi, aby přivedena byla

Sabina čarodějnice. Dvěře se otevřely dokořán a přibelhala se stařena v řetězích. Biřicové stanuli u dveří. Z venčí nahrnulo se množství lidí, aby viděli a slyšeli.

Čarodějnice! To stojí za poslechnutí!

Babka složila se k zábradlu na zem, snad nemohla slabostí státi na nohou. Řečníka neměla. Nebyl, kdo by jí obhajoval.

A již přistoupil k zábradlu žalobce, urostlý muž světlých vlasů a knírů, ale ne již mladý bylo znáti po šatě aksamitovém a hedvábných punčochách a vysokém klobouku pod bílým pérem a zlatou šňorou, že to nějaký urozený pán, při nejmenším rytíř. Však se mu někteří z konšeltů klonili, když na ně pozdravně rukou kynul.

Mladší písař na rozkaz primasův četl žalobu. Slyšel Šimon, že pán na Libni, Jiří z Brukštejna, viní poddanou svou, bydlící v chalupě právě pod tvrzí libeňskou při Vltavě, že tropí čáry, lidem slévá vosky, a je podezření, že usušila šafáře a že krávy přestaly dojit jejím čarováním; pán v konec žaloby si přeje, aby Sabina bába byla dána na trápení, pak že zajisté poví, koho a kdy usušila svými čarami.

Když přečtena z knihy žaloba, primas oznámil, že na tuto pouhou žalobu nemohla býti stará žena ta dána k právu útrpnému a mrzačena, poněvadž potahy o její vině jsou velmi nedostatečné. Že tedy přičiněním žalujícího pána urozeného zavedeni jsou svědkové. Pak poručil čísti svědky.

Pán z Brukštejna nic nenamítal proti tomu, aby byli čteni svědkové.

Nebylo těch svědků mnoho, Šimon poznal, že to jsou sami sedlstí a poddani lidé, poněvadž každé svědectví začínalo se, že člověk ten a ten přísahal na kříž kleče; měšťan přísahaje stával. Ze svědků Šimon nedověděl se nic jiného, nežli že stařena slévala vosk do vody a prorokovala z toho lidem, kteří jí požádali. Jednou že také něco vylila na cestu, kudy se chodí. Jiného nic.

Když svědkové vyčteni všichni, primas požádal pána, aby ráčil postoupiti ven, a biřicům poručil, aby babku vyvedli.

Vyšel Šimon i všickni ostatní lidé přítomní.

Po nehrubé chvíli povolán urozený pán i bába do světnice radní. Ostatní všickni vešli zároveň. Stará žena opřela se o zábradlo a vyhrkla hlasitě, zoufale:

„Pro milosrdenství boží, já jsem se neobírala nikdyž sušením lidí.“

Primas popošel k zábradlu, písař podal mu knihu příruční, do níž byl vepsal ortel, konšely před tím větším počtem schválený. Primas četl hlasem slavnostně povýšeným:

„My purkmistr a rada Starého města Pražského, majíce pána Boha na paměti i spravedlnost a právo, uváživše žalobu, přeslyševše svědectví a vrozuměvše všemu, za právo říkáme a vypovídáme: Poněvadž ze svědků se nenachází, že by Sabina ze vsi Libně čarami lidem na zdraví škodila, nachází se sic, že jednou něco vylila na cestu, ale není jisto, co vylila, a bylo-li škodno komu; na druhou stranu však ze všech svědků se nachází, že ona, Sabina pouze lidem slévala

vosky a hádala, což nemůže za čáry počteno býti, z těch příčin se Sabina od práva upouští.“

Potom ptal se urozeného pána, zdali nález soudu ujímá či míní-li vzíti k vyššímu právu odvolání.

„Já toho ortele nenařikám,“ odpověděl pán, „já ho zatím mlčky ujímám, ale měli byste, vzácný pame primase, jí uši drobet natřít, aby dala s tím čarováním v Libni pokoj!“

Primas Sabině, která pořád hleděla jako vyjevená, připomenul, že druhdy a ještě nedávno pro taková podezření dostávaly se ženy katu a nejedna pro svou všetečnost byla ortelem za živa zahrabána a jinde že takovou s chutí upalují na hranici; aby sobě tedy usmyslila a raději se modlila, bude-li urozený pán nucen znovu žalovati, že jí potom jedno s druhým má novo býti.

Když bábě sňaty okovy, dosti těžce vypořádala se ven, aniž se z něho poděkovala. Kdo ví, kolik neděl se naseděla, než jí dnešní milosrdný ortel padl.

Šimon postřehnuv, že chystá se již jen jedno stání, a to jen stručné, v němž ohlášena bude čísi poslední vůle, která dle práva vyležela šest neděl, dosti chvatně vyběhl, aby pohledal Daniele, neboť audience již již bude.

Sešel Šimon honem dolů, dostal se až před vrata.

O Danielovi ani stopy.

Již chtěl běžeti Šimon k Vilímkovům, v tom vyvalí se Daniel z pítorny od Vilímků a kráčí statně k radnici; ale v touž chvíli zahlaholí zvon veliký na

týnské věži, vyjde rychtář s palcátem a dá se na jednu stranu, za ním písař jeho, též s palcátem, a dá se cestou právě proti Danieli. Lidé hned při prvních úderech ve zvon klekali na zem, kdekoli v cestě, u krámu, pod loubím, všude. Žid vyskytl se, ale hned zmizel v domě, aby nebyl od rychtáře bit. Daniel musil také pokleknouti před samou radnicí. Šlo mu to při obšírném břichu dosti těžko, tak těžko, že Šimon utekl dovnitř radnice, aby ho neviděl a se mu nesmál.

Zvon hlaholil „klekání“ a lidé podle císařských rozkazů měli klekajíce modliti se, aby Bůh milostivý krvežíznivého Turka, nepřítele všeho křesťanstva, zahrati ráčil.

Asi čtvrt hodiny potom pozváni oba Rakovničané do radní světnice.

Z rady někteří vyvstali ze stolic a vítali deputaci rakovnickou. Teprve teď všiml si Šimon, že páni v radě sedají na polštářích.

Když přivítavše usedli zase, promluvil Šimon, jakž se byl na to připravil. Připomenul uctivě, že Rakovníčtí mají od slavné paměti císaře a krále Ferdinanda majestát na vozbu piva svého do měst Pražských, ale že již od léta Páně 1560, tedy nad třicet let jsou o to s pány Pražany hádky, a že páni Pražané dokonce piva rakovnická zakazují a vozkům sudy berou, Rakovničané že prosí o lásku a přízeň, aby ta vojna přestala.

Po těch slovech odevzdal list.

I požádal primas, aby páni z Rakovníka nestížili sobě ven poustoupiti, že rada vezme potaz mezi sebou a se poradí. Tedy vyšli.

Ale již v malých okamžicích byli voláni zase, takže zkušený těch věcí Šimon pojal ihned dobrou naději.

Primas od ostatních promluvil. A promluvil s takovou upřímností, že až podivili se Rakovníčtí, neboť se přiznal, že Pražané proti rakovníckému pivu nezmohou nic, kdyžtě mu páni u dvora tolik přejí. Privil:

„Vyřídte pánům přátelům našim, purkmistru a konšelům města Rakovníckého, že na tento čas z jistých příčin tomu odolati se nemůže, aby piva cizí do měst Pražských uvozována nebyla, a to pro ty osoby, které si objednaly na výcep toho piva vyšší povolení, Jeho milost císařská ráčí tu moc míti, jak se mu zlíbí, ze štědroty své udíleti právo na šenk cizího vína i piva!“

Rakovníčtí vyslaní poděkovali z toho příjemného vzkázání. Potom dali se do přátelských hovorů všickni vespolek. Šimon jakožto znalec práva šetrně pochválil pány, že tu kouzelnou ženu pustili.

„Naši páni,“ pravil, „teď již taky od těch dob, co četli knížku kněze Štelcara, že čarodějnice nic nedovedou, neodsuzují snadno!“ Přiznal primas, že ta knížka rozumná i u nich působí, naproti tomu v Němcích že se páli a hrobem trestá napořád.

Náhle servus vešel do síně a rovnou k panu primasovi, jemuž něco chvatně oznámil. Primasovi zveselila se tvář, oči zajiskřily. Dal servusovi rozkaz. Rakovníčané nechtějice překážeti, vstávali na odchod.

„I neodcházejte! Račtež býti svědky přihody milé, posečkejte, přesvědčíte se, že jsou ještě na světě, ba mezi námi samými lidé vskutku křesťanští a doneste o tom zprávu domů, snad i tam u vás bude za příklad. Abyste věděli, jest tomu měsíc, co poručil starý soused Matouš od fortny pět set tolarů nám do správy a opatrování na ten konec, abychom z těch peněz podporovali chudé měšťany, kteří nemají do živnosti. Bratr staříckého Matouše ty peníze s listem právě přináší! Křesťanští lidé ještě nevymřeli všickni!“

Nadšenou řeč primasovu, s nimž souhlasili přítomní koňselé všickni, přetrhl příchod starého měšťana bělovlasého, stříbrohradého, za nimž statný podomek, oděný modrou zástěrou, nesl dva úzké, ale vysoké, režné pytlíky, pevně svázané.

Cistého bílého stařečka páni vítali. Každý mu podával ruku. Starý muž únavou kašlal. Primas mu podal stolicí. Páni ho obstoupili; vyptávali se na zdraví staršího jeho bratra, který peníze poslal.

„Je mu osmdesát, já mám sedmdesát pět, nepobudeme tu již dlouho, však se nám již stýská tady, jsme sami, všechno nám pomřelo!“

Tak mluvil starý muž ne bez namáhání. Ze zárukávi obšírné sukně černé, kožešinou liščí lemované, vyňal složený list a podával primasovi slovy:

„Bratr můj dal ten list psáti rektoru školnímu u sv. Havla, myslí, že to tak podpíšete a schválíte, jak tu psáno, jak jste se s bratrem oustně dohodli.“

Primas již četl hlasitě:

„Já Matouš, měšténin Starého města, z lásky křesťanské ze statečku svého, kterým mne Bůh nadělil v prodloužilých létech mých a ne bez tvrdé práce, pět set tolarů na rathouz Starého města v ruce pana purkmistra a pánů radních skládám, aby z těch peněz činily se půjčky větší nebo menší bez úroků a bez úplatků kterémukoli měšténinovi, jenž by se chtěl živiti a k založení živnosti peněz by potřeboval a bylo patrné, že opilec ani marnotratce není a pána Boha se bojí.“

Tak list pak procházel rukama všech pánův a docházal hlasitě pochvaly a souhlasu.

Oba Rakovničané, nečekajíce, až bude list podepsán, rozloučili se s koňšely všemi, děkovali primasovi, že mohli býti svědky příhody tak vzácné a milé.

K stařečkovi, jenž tu seděl hledě s jednoho na druhého udiveně, Šimon, řečník výborný, promluvil nejedno lichotivé slovíčko; proti tomu tlustý Daniel řekl jen: „Vy dva, bratr a ty, jenž jsi mu v oumysle nepřekážel, vážíte mi za tisíc lakomých měšťanů! Buďte zdraví!“

Na konec se přátelsky rozešli.

Odpoledne koupil Šimon sobě u Veleslavínů pěknou velikou bibli, ženě své Sibylle koupil ze zlatníkovra krámu, všecko zadrátovaného, pásek naskrze stříbrem pobitý a při něm pozlacené jablíčko s pižmem vonným; dcerušce Madlence koupil pannu s vyvalenýma očima, malému Vášovi pěkně malované dřevo s hlavičkou koňskou, aby chla-

pec na tom po světlici mohl jezdit, a všem nakoupil hromadu marcipánů, oplatek a cukrových maňásků.

Mistr Daniel, nemaje rodinky, koupil si jen soudeček dobrého vína rýnského, který sobě dal dopravit na hospodu.

V hospodě rakovnický koňšel s písařem zaplatili lidskou a koňskou stravu a týž den vyjeli Strahovskou branou z města směrem k domovu.

ZIKMUND WINTER (* 27. prosince 1846 v Praze) po ukončených studiích universitních věnoval se povolání učitelskému a působil na reálných školách v Pardubicích, později v Rakovníce, naposledy pak, od roku 1884 až do 1907, na akademickém gymnasiu v Praze. V Rakovníce Winter poznal bohatý městský archiv (sbírku listin a různých knih právních zápisů), v němž pak shledával zprávy a doklady o životě obyvatelů starodávného Rakovníka, které byly podkladem prvních jeho prací literárních, obrázků rakovnických.

První samostatně vydaná kniha jsou „Starobylé obrázky z Rakovnicka“ (vyšla r. 1886). V Praze pak Winter našel mnohem bohatší ještě zdroj svých badání, archiv města Prahy, vedle jiných přístupných pramenů. Plody obsáhlé jeho činnosti spisovatelské a badatelské je celá řada knih, ve kterých uloženo bohatství poznatků o všem, co souvisí se způsobem života a vzdělaností našich předků. Takovým poznatkům říkáme kulturně historické.

Veškeré výsledky svého badání kulturně historického umí Winter podávat způsobem zajímavým. Při vrozené obrazotvornosti není mu ani možno, aby

suchopárným nějakým výčtem výpisků svých unavoval čtenáře. Ba, obrazotvornost (fantasie) jeho vedla jej k zajímavým pracím, z nichž mluví k nám básnický duch Wintrův, který na základě historickém rozvinuje obraz nějakých dějů tak živě, jako by se před námi konaly, nemoha tu ovšem držeti se všude přesné suché pravdy dějepisné.

Krásným toho příkladem je zejména obsáhlý obraz z doby bitvy Bělohorské „Mistr Kampanus“ ve dvou dílech, poprvé uveřejněný v časopise „Zvonu“ v letech 1906 a 1907. V obraze tom vylíčena také Bělohorská bitva způsobem úchvatným.

Kdo chce obírat se studováním kulturní historie, konati musí studia v archivech a museích. V museích uschovány jsou památky po našich předcích, které mluví samy řečí velmi jasnou, t. j. pouhým nazíráním na ně poznáváme ku př. jaký tehda byl kroj, jakých zbraní se užívalo, na jakém stupni byl průmysl, umělecké řemeslo, umění atd. Archivy pak obsahují starodávné listiny a psané knihy. Listiny týkají se většinou života politického, událostí veřejných, v knihách však leží hlavní sklad poznatků kulturně historických.

Takové knihy zápisné jsou ku př.: *knihy městské*, ve kterých zapisovaly se koupě, prodeje, soupisy jmění (inventáře), jasně ukazující o hospodářském stavu měšťanů, jejich bohatství a také chudobě. *Knihy kšaftovní* (závěti) namnoze svědčí o srdečnosti našich předků o jejich rodinných poměrech utěšených i někdy ne-utěšených. *Knihy rychtářské* a *soudní* vydávají obraz o drobných i velkých sporech lidí mezi sebou a ovšem

těž o bujnostech života a trestních skutcích; *knihy svědectví* (čili *svědomí*) nad jiné ukazují krásnou českou řeč v přímosti a neporušenosti, neboť písaři zcela věrně byli povinni zapisovati, jak svědek mluvil. Nejtrudnější jsou *knihy útrpného práva*, do nichž zapisovala se vyznání lidí mučených.

Z toho všeho badatel o historii kulturní hojně může čerpati.

Látku, kterou mu podávají knihy zápisné v archívech, on si roztřídí, pořadí, srovnává ji s tištěnými soudobými knihami staročeskými a dle potřeby doplňuje. A tak čím více pramenů probadá, čím více látky má shledáno, tím stává se jeho dílo ucelenější, určitější.

Řada knih sepsaných Zikmundem Wintrem jest již velmi obsáhlá. Kromě uvedené již první Wintrový knihy ještě tři jsou výsledkem badání v archívu rakovnickém: *Rakovnické obrázky* (vyd. 1888), *Člověk zmařený* (vyd. 1888), *Dva obrázky Rakovnické* (vyd. 1891). Potom následovaly: *Pražské obrázky* (vyd. 1892), „*Ze staré Prahy*“ (vyd. 1894), „*V měšťanské světnici starodávné*“, „*Staropražské novelly z XVI. a XVII. věku*“, „*Staré listy*“ (vyd. 1902), „*Povídky a obrázky historické*“ (vyd. 1904), „*Rosina sebranec*“ (vyd. 1905), „*V bouři a klidu*“ (vyd. 1907).

Také pro mládež vydal již jednou Z. Winter knížku obrázků dějepisných. Má název: „*Z české minulosti*“ (vyd. 1902).

Z velkých jeho děl kulturně historických jmenovati sluší: „*Dějiny kroje v zemích českých od počátku století XV. až po dobu Bělohorské bitvy*“ (vyd. 1893),

„Kulturní obraz českých měst“ (díl I. vyd. 1890, díl II. 1892), „Život církevní v Čechách“ (vyd. 1895), „Děje vysokých škol Pražských od r. 1409 do r. 1622“ (vyd. 1897), „O životě na vysokých školách pražských knihy dvoje“ (vyd. 1899), „Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století“ (vyd. 1901), „Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století“ (vyd. 1906).

V souborných těchto a obsáhlých obrazech z minulosti naší Winter pokračuje i dále podle promyšleného plánu. V „Dějínách řemesel a obchodu v Čechách“ přichází nyní ke století XVII.

Zikmund Winter ve svých spisech předvádí nám tedy obraz českých měst, jejich obyvatelů, jejich zřízení a veškerého života v nich hlavně ve XIV., XV. a XVI., částečně i v XVII. století.

Knížka „Dva dni na staroměstském domě radním“ podává nám obrázek života na staroměstské radnici na rozhraní století XVI. a XVII. Přivádí nás tam spisovatel zároveň s dvěma Rakovničany v den „obnovy konšelské“. Jsme přítomni tomuto obřadu, prohlédáme pak radnici, její místnosti, úřady a zařízení, dovídáme se o pořádku a zvyklostech v ní, seznáváme řadu zajímavých osob na radnici, obhlédneme i nejbližší okolí její pozorující tu městský život a přicházíme konečně druhého dne k soudu rychtářskému a k soudnímu zasedání pánů konšelů.

Oběma Rakovnickým dává Winter srovnávání všechna ta zřízení pražská se zřízeními rakovnickými, a tak dovídáme se také o poměrech maloměstských.

